زنجیرەی پەروەردەو بانگەواز

(٨)

چۆن کاریگەر دەبیت
بە قورئانی پیرۆز
و
چۆن لەبەری دەکەیت ؟

كيف تتأثر بالقرآن الكريم وكيف تحفظه ؟

نووسینی : أبي عبدالرحمن عدلي الغزالي

وەرگێڕانی : حكيم أبو بكر على

پێداچونەوەی : مامۆستا خليل أحمد

==

سایتی بەهەشت

www.ba8.org

١٤٢٨ کۆچی

✍ ناوی کتێب بە عـەرەبی : کیـف تتـأثر بـالقرآن الکـریم و کیـف تحفظه ؟

✍ ناوی نووسەر : أبي عبدالرحمن عدلي الغزالي

✍ ناوی کتێب بەکوردی: چۆن کاریگەر دەبیت بـە قورئـانی پـیرۆز و چۆن لەبەری دەکەیت ؟

✍ ناوی وەرگێڕ : حکیم أبو بکر علی

✍ بەڕێوبەری چاپ و بڵاوکردنەوەی : سایتی بەهەشت

✍ کۆمپیوتەر : سایتی بەهەشت

✍ دیزاینی بەرگ : جلیل کەلاری www.ba8.org

✍ زنجیرەی پەروەردەو بانگەواز –ژمارە- (٨).

✍ نۆرەو ساڵی چاپ : یەکەم ١٤٢٨ ك ٢٠٠٧ ز

✍ ژمارەی سپاردن : (٨٧٩) .

سایتی بەهەشت
www.ba8.org
ماڵێك بۆ خواپەرستان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إن الحمد لله ، نحمده ، ونستعينه ، ونستغفره ، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ، ومن سيئات أعمالنا ، من يهد الله فلا مضل له ، ومن يضلل فلا هادي له .

وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له .

وأشهد أن محمداً عبده ورسوله .

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴾ [آل عمران : ١٠٢] .

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً ﴾ [النساء : ١] .

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلاً سَدِيداً يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزاً عَظِيماً ﴾ [الأحزاب : ٧٠ ــ ٧١] .

أما بعد :فإن خير الحديث كتاب الله ، وخير الهدي هدي محمد ﷺ وشر الأمور محدثاتها ، وكل محدثة بدعة ، وكل بدعة ضلالة ، وكل ضلالةٍ في النار ، وبعد ...

پێشەکی :

خوای پەروەردگار فەرموویەتی : ﴿ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلاَوَتِهِ أُوْلَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَن يَكْفُرْ بِهِ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴾ (سورة البقرة : ١٢١) .

وە (عوثمان) ی کوڕی (عفان) ﷺ بۆمان دەگێڕێتەوە لە پێغەمبەری خواوە ﷺ کە فەرموویەتی : " خيركم من تعلم القرآن وعلمه " (رواه البخاري) .

واتە : باشترینی ئێوە ئەوەتانە کە قورئانی پیرۆز فێر بێت ، و فێری خەڵکیشی بکات .

وە لە (أبو أمامة)ەوە رضي الله عنه دەگێڕنەوە کە فەرموویەتی : بیستوومە لە پێغەمبەری خواوە ﷺ فەرموویەتی : " اقرؤوا القرآن ، فإنه ياتي شفيعا لأصحابه " (رواه مسلم) .

واتە : قورئانی پیرۆز بخوێنن ، چونکە لە ڕۆژی دوایدا دەبێت بە شفاعەتکار بۆ خاوەنەکانی .

وە لە (عمر) ی کوڕی (خطاب) ەوە رضي الله عنه دەگێڕنەوە ، کە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : " إن الله يرفع بهذا القرآن أقواما ، ويضع به آخرين " (رواه مسلم) .

واته : خوای پەروەردگار بەم قورئانە پیرۆزە پلە و پایەی کەسانێك بەرز دەکاتەوە ، و هەر بە هۆی ئەم قورئانەشەوەیە پلە و پایەی کەسانێکی تر نزم دەکاتەوە .

وە لە (عبدالله) ی کوڕی (عمرو) ی کوڕی (عاص) رضي الله عنه لە پێغەمبەری خواوە دەگێڕێتەوە کە فەرموویەتی : " يقال لصاحب القرآن : إقرأ ، و ارتق ، و رتل ، فإن منزلتك عند آخر آية تقرؤها " (رواه أبو داود والترمذي ، وصححه العلامة الألباني في صحيح الجامع ، برقم : ٨١٢٢) .

واتە : لە ڕۆژی دوایدا بە قورئان خوێن دەووترێت : بخوێنە و ، بەرزببەوە ، بەدوای یەکدا بیخوێنە، چونکەپلە و پایەی تۆ لە لای ئەو ئایەتەیە کە لە کۆتایدا دەیخوێنیتەوە .

برای خۆشەویستم : ئەوە بزانە کە چەند ڕوو بکەیتە قورئانە پیرۆزەکەی خوای پەروەردگار ، خوای گەورەش ئەوەندە ڕووت لێدەکات ، و چەندیش دوورە پەرێز ، و پشت لە قورئان بیت ، خوای گەورەش ئەوەندە دوورە پەرێز ، ڕووت لێ وەردەگێڕێت ، وە چەندیش پەیوەست ، و لە گەڵ قورئاندا بیت ، ئەوەندە پلەو پایە بەرز و کامەران دەبیت لە بەهەشتی خوای پەروەردگار ، خەبابی کوڕی ئەرەت رضي الله عنه بە پیاوێکی فەرموو : نزیك بەرەوە لە خوا ئەوەندەی دەتوانیت ، ئەوەش بزانە ئەوەندەی کە بە هۆی ووتە پیرۆزەکەی خوای پەروەردگاروە لە خوا نزیك دەبیتەوە ، بە هیچ

شتێكی تر ئەوەندە نزیك نابیتەوە لێی ، لە لای خوای پەروەردگار خۆشەویست تر بێت لە ووتەكانی .

عوسمانی كوڕی عەففانیش رضي الله عنه فەرموویەتی : ئەگەر دڵەكانتان پاك بكەنەوە ئەوا قەت تێر ناخۆن لە خوێندنی قورئان .

یەكێك لە پێشینان (**سلف**) ـ ڕەحمەتی خوایان لێ بێت ـ بە قوتابیەكەی فەرموو : ئایا قورئانت لەبەر كردووە ؟ ووتی : نەخێر ، ئەویش فەرمووی : بڕواداریت و قورئانیشت لەبەر نییە !!! ئەی چۆن هەست بە نیعمەتەكانی خوای پەروەردگار دەكەیت ؟! ئەی چی دەخوێنیتەوە ؟ ! ئەی بە چی داوا لە خوای پەروەردگار دەكەیت !؟

پێشەوا (**ابن القيم**) ـ ڕەحمەتی خوای لێ بێت ـ فەرموویەتی : هەندێك لە پێشینان فەرموویانە : قورئان بۆ ئەوە دابەزیوە كە ئیشی پێ بكرێت ، بۆیە هەڵگرانی ئەم قورئانە ئەوانەن كە ئیشی پێدەكەن ، و كرداریش بە ناوەڕۆكەكەی دەكەن ، با لەبەریانیش نەبێت ، بەڵام ئەوەی لەبەریەتی و لێی تێنەگەیشتووە و ئیشی پێ ناكات ، ئەوە لە هەڵگرانی قورئان نین هەرچەندە هەر هەموو پیتەكانیشی بە ڕێك و پێكی بخوێنێتەوە .

برای خۆشەویستم :

ئەم نامیلكەیەی بەردەستت چەند سوودو ئامۆژگارییەكی تێدایە بۆ ئەوەی یارمەتی دەری تۆی بەڕێز بێت ، بۆ كاریگەر بوونت

به قورئانی پیرۆز ، و بشتوانی قورئانی پیرۆز لەبەر بكەیت ، داوا كارم لـە خـوای گـەورە كـە سـوودی لیٚ ببینیـت لـە دونیـا و دوا ڕۆژیشـدا ، وەداواكارم لە خـوای پـەروەردگار كـە وامـان لیٚ بكـات كردەوەكانمـان تەنها لە بەر ڕەزامەندی خۆی ئەنجامی بدەین .

﴿ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴾ (سورة البقرة : ١٢٧) .

﴿ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴾ (سورة البقرة : ٢٠١) .

وصلى الله على نبينا محمد وآله وصحبه وسلم .

پێناسەی قورئانی پیرۆز

١- پێناسەكە لە زمانەوانی دا :

ووشـەی قورئـان لـە زمـانی عـەرەبیدا چـاوگێكی هـاو واتـای ووشـەی (**قـراءة**) یـە ، خـوای گـەورەش ئامـاژە بـەوە دەكـات و دەفەرموێت : ﴿ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ ﴾ (سـورة القيامة : ١٧- ١٨).

وە ووتراوە : لە ووشەی (**قـرأ**)ەوە داتاشـراو و وەرگـیراوە ، كە بەواتای خوێندنەوە دێت .

ووتراویشە : لە ووشـەی (**قـرأ**)ەوە داتاشـراو و وەرگـیراوە ، كە بەواتای كۆكردنەوە دێت ، هەروەك عەرەب دەڵێت : (قـری المـاء في الحوض إذا جمعه) .

٢- پێناسەكەی لە ڕوانگەی شەرعەوە :

" **هو كـلام الله ـ سـبحانه وتعـالى ـ غـير مخلـوق ، المنـزل علـى النبي محمد ﷺ باللغة العربية المعجزة المؤيدة له ، المتحدى به العـرب ، المتعبد بتلاوته ، المنقول إلينا بالتواتر** ".

واتە : قورئان ووتەی خوای پەروەردگارە و دروست كراو نیـیە و دابـەزێنراوە بـۆ پێغەمبـەری خـوا محمـد ﷺ بـەزمانی عـەرەبی و دەرئاسایەكی (**معجزة**) پشت گیری لێ كراوە و تەحەدای عەرەبی پێ

کــراوه ، وه خوێنــدنی پەرستشــه و بــەشێوەی تــەواوتر پێمــان گەیشتەوه ـ واته به هیچ شێوەیەك گومــان له گەیشتنەکەی نىيه ، و وەکو خۆی بەئێمەش گەیشتووه ـ .

خوای گەوره فەرمویـەتی :﴿ ... يُرِيدُونَ أَن يُبَدِّلُوا كَلَامَ اللَّهِ ... ﴾ (سورة الفتح : ١٥) .

هەروەها فەرمویـەتی : ﴿ وَإِنَّهُ لَتَنزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُّبِينٍ ﴾ (سورة الشعراء : ١٩٢ ــ ١٩٥) .

جۆرەکانی وازهێنان و پشت گوێ خستنی قورئان :

پێشەوا (**ابن القيم**) ـ ڕەحمـەتی خـوای لێ بێـت ـ لـه کتێبـی (**الفوائد**) دا باسی پێـنج جـۆر پشـت گـوێ خسـتنی قورئانمـان بـۆ دەکات ، داواکارین له خوای گەوره که ئێمه لەوانه نەبین :

١ – وازهێنان و پشت گوێ خستنی له **بیستن و باوەڕ پێ بوون و گوێ لێ گرتنی** .

٢ – وازهێنان و پشـت گـوێ خسـتنی لـه **ئـیش پـێ کردنـی و وەسـتان لـه سـەر سنوری قەدەغـەکرا (حـەرام) و حـەلاڵ یـەوه** ، بابیشیخوێنێتەوه ، و باوەڕیشی پێ بێت .

٣ – وازهێنان و پشت گوێ خستنی لە **دادگەری کردن بۆ لای ئەو لە وورد و درشتی ئایین ، و پێشی وا بێت کە نامانگەیەنێتە دڵنیا بوون (الیقین) ، و بەڵگەکانی ڕووکەشین ، و ناگەنە پلەی زانستی** .

٤ – وازهێنان و پشت گوێ خستنی لە **تێڕامان و تێگەیشتن و شارەزا بوونی ئەوەی کە بێژەرەکەی چی دەوێت لێی** .

٥ – وازهێنان و پشت گوێ خستنی لە **تیمار و چارەسەرکردنی هەموو نەخۆشی‌یەکانی دڵ و دەروون** ، و داوای چارەسەر لە غەیری قورئان دەکات ، و واز لە قورئانی پیرۆز دێنێت لە چارەسەر کردنی نەخۆشی‌یەکانی دڵ و دەروونی ، خوای پەروەردگاریش ئاماژە بە هەموو ئەم واز هێنان و پشت گوێ خستنانە دەکات و دەفەرموێت : ﴿ وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَـذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا ﴾ (سورة الفرقان : ٣٠) .

واتە : پێغەمبەری خوا ﷺ سکالاَ دەکات لە لای پەروەردگاری و دەفەرموێت : پەروەردگاری من بەڕاستی قەومەکەم وازیان لەم قورئانە هێناوە و پشت گوێیان خستووە و گرنگی پێنادەن .

ئەوەشمان لە یاد نەچێت کە وازهێنان و پشت گوێ خستنی هەندێکیان بۆ قورئان سوکترە لە هەندێکی تریان .

چاكەكانی قورئانی پیرۆز و خوێنەرانی

سەبارەت بە چاکەی قورئانی پیرۆز و هاندان بۆ خوێندنـەوەی و تێڕامـان و کاریگـەر بـوون پـێ‌ی ، چـەندەها ئایـەت و فـەرموودە و ووتـەی پێشـینە پیاوچـاکانی ئـەم ئوممەتـە بـەزۆری هـاتووە ، ئێمـە لێرەدا ئەوەندەی لێ باس دەکەین کە ڕوونکەرەوەی مەبەست بێت :

یەکەم : ئەو ئایەتانەی کە هانمان دەدەن بۆ خوێندنـەوەی قورئان و تێڕامان لێی و کاریگەر بوون پێی :

بیربکەرەوە لەم ئایەتە ڕوون ئاشکرایانە و تێڕابمێنە لێ‌یـان بـە دڵ و دەروونت :

١- خوای گەورە فەرموویەتی : ﴿ اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَمَن يُضْلِلْ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴾ (سورة الزمر : ٢٣) .

واتە : خوای گەورە جوانترین و پیرۆزترین فەرمایشتی ناردۆتە خوارەوە کە ئەم قورئانەیە ، (لە جـوانی داڕشـتندا) بابەتـەکانی لـە یـەك دەچـن هەنـدێك باسیشـی بـە شـێوازی جیـاواز تێـدا دووبـارە بووەتەوە ، جا کارکردی ئەم قورئانە ئەوەیە کە : تەزوو دەهێنێت بە گیـان و پێسـتی ئـەو کەسانەدا کـە ترسـی پـەروەردگاریان لـە دڵ و

دەروون دا هەيـە ، پاشـان گيـان و پێسـت و دڵيـان نـەرم و ئامـادەو چالاك دەبێت بۆ يادى خواو خواپەرستى ئا ئەوە هيدايەت و ڕێنمـووى خوايە كە هەركەس شايستە بێت هيدايەت و ڕێنمووى دەكات بـۆ ئـەو پلەو پايە بەرزانـە ، ئـەوەش كـە ڕێبـازى خـوا ون بكـات كـەس نىيـە ڕێنمونى بكات .

٢- وەخواى گەورە فەرموويـەتى : ﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّـذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَى رَبِّهِـمْ يَتَوَكَّلُونَ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلاَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ أُوْلَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَّهُمْ دَرَجَاتٌ عِندَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴾ (سورة الأنفال : ٢ـ ٤)

واتە : بىٰ گومان ئيماندارانى ڕاستەقينە تەنها ئەوانەن :

(**يەكەم**) كە كاتێك ناوى خوا برا ، ئەوە دڵەكانيان دەترسێت و دەهەژێت .

(**دووهەم**) كاتێكيش ئايەت و فەرمانەكانى ئێمەيان بەسـەر دا بخوێنرێتەوە ، ئەوە ئيمان و باوەڕيان زياد دەكات.

(**سێهەم**) – لە هـەموو كـارو بارێكيشـيان دا- هـەر پشـت بـە پەروەردگارى خۆيان دەبەستن.

(**چوارەم**) ئەوانەن كە نوێژەكانيان بە چاكى ئەنجام دەدەن .

(**پێنجـــەم**) هەنـــدێك لـــەو ڕزق و ڕۆزىيـــەى پێمانـــداون ، دەبەخشن و سەرفى دەكەن ... ئـا ئەوانـە هـەر خۆيـان ئيمانـدارانى

ڕاســتەقینەن ، چــەندەها پلــەو پایــەی بــەرزیان بــۆ هەیــە لای پــەروەردگاریان و لێخــۆش بــوون و ڕزق و ڕۆزی هەمیشــەیی لەگــەڵ ڕێزدا.

٣- هەروەها خوای گەورە فەرموویەتی : ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءتْكُم مَّوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَاء لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ (سورة يونس : ٥٧)

ئــەی خەڵکینــە ، بەڕاســتی ئێــوە ئامۆژگاریـیەکی گــەورەو گرنگتان لەلایەن پەروەردگارتانەوە بۆ هاتووە کە (قورئانە) شـیفا و چارەسەریشــە بــۆ نەخۆشــی دڵ و دەروونــەکان و ڕێنیشــان دەرو ڕەحمەتیشە بۆ ئیمانداران.

٤- وەخوای گەورە فەرموویەتی : ﴿وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاء وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلاَ يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إَلاَّ خَسَارًا﴾(سورة الإسراء : ٨٢)

ئێمە لە قورئان ئایەت و سورەتانێك دادەبەزێنین ، کە ببێتە هۆی شیفاو چارەسەر بۆ نەخۆشیـیە دەروونی جەستەیەکان هەروەها ڕەحمــەت و میهرەبــانیش ، بــۆ ئیمانــداران ، بــۆ ســتەمکارو خوانەناسانیش تەنها زیاد کردنی زەرەرو زیان نەبێت هیچی تری نیـیە ، هیچ بەهرەو سوودێکی لێ نابەن .

٥- وه خوای گەوره فەرموویەتی : ﴿ إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يِهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا وأَنَّ الَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ بِالآخِرَةِ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴾ (سورة الإسراء : ٩ – ١٠)

بەڕاستی ئەم قورئانە هیدایەت بە خشە بۆ چاكترین ڕێگەو ڕێبازو بەرنامە ، مژدەش دەدات بەو ئیماندارانەی كە كارو كردەوە چاكەكان دەكەن كە بێگومان پاداشتی زۆرو بێ سنوور چاوەڕێیانە ، بەڕاستی ئەوانەش كە باوەڕ بە ڕۆژی دوایی ناهێنن، سزایەكی بەئێش و ئازارمان بۆ ئامادە كردوون .

٦ ـ هەروەها خوای گەوره فەرموویەتی : ﴿كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِّيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُوْلُوا الْأَلْبَابِ](سورة ص:٢٩).

واتە:ئەمە كتێبێكی پیرۆزەكەبۆمان ناردووی تا لەئایەتەكانی بیربكەنەوە،وەخاوەن مێشك و ژیرەكان بیری لێ بكەنەوە.

٧ ـ وه خوای گەوره فەرموویەتی : ﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ﴾(سورةالقمر:١٧).

واتە:وەبەڕاستی ئێمە قورئانمان بۆ پەند لێ وەرگرتن ئاسانكرد،جا ئایا پەندلێ وەرگرێ هەیە.

٨ ـ وه خوای گەوره فەرموویەتی : ﴿لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ

لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾(سورةالحشـــر:٢١) **واتـه:ئەگەرئێمـه ئـەم قورئانـەمان بناردایەسـەرکێوێك ئـەت دی کەلەترسـی خـوا لـەت ئەبو،وەئـەم نموونانه بۆ خەڵکیٚ دێنینینەوە بەڵکوبیربکەنەوە**

دووەم : چـەند فەرموودەیـەك کـە هانمـان دەدەن بـۆ خوێندنەوەی قورئان و تێڕامان لێی و کاریگەر بوون پێی :

١ ـ عن عثمان بن عفان رضي الله عنه عن النبي ﷺ قال : خيركم من تعلم القرآن وعلمه (رواه البخارى والترمذي وابوداود).

واتـه : باشـترینتان ئـەو کەسـەیە کـە قورئـان فێـر دەبێـت و خەڵکیش فێر دەکات .

٢ ـ وعن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ مثل المؤمن الذي يقرأ القرآن مثل الأترجة ريحها طيب وطعمها طيـــب ومثـــل المؤمن الذي لا يقرأ القرآن كمثل التمرة لا ريح لها وطعمها حلو ومثـــل المنافق الذي يقرأ القرآن مثل الريحانة ريحها طيب وطعمها مر ومثل المنافق الذي لا يقرأ القرآن كمثل الحنظلة ليس لها ريح وطعمها مر " رواه البخاري ومسلم والترمذي والنسائي وابوداود.

واتـــه : نموونـــەی بـــڕوا داری قورئـــان خـــوێن وەك نموونـــەی (شـــەمامە) یـــە ، بـــۆنی خۆشـــەو تامیشـــی خۆشـــە ، وە نموونـــەی ئـــەو بڕوادارەی کە قورئان ناخوێنێت وەك خورما وایـە بـۆنی نـی یـە بـەڵام تـامی شـرینە ، وە نموونـەی دووڕوو (منـافق) ی قورئـان خـوێن وەك

ڕەیحانە وایە بۆنی خۆشە و تامی تاڵـە ، وەنموونـەی ئـەو دووڕووەی کە قورئان ناخوێنێت وەك گوژاڵكە وایە بۆنی نی یەو تامیشی تاڵە .

٣- وەپێغەمبەرﷺ ئومەتەکەی ئاگادار کردۆتەوە بەتوندی لە لـە بیرچـوونەوەی قورئـان،لـە ئەبوموسـای ئەشـعەری رضي الله عنه کـە فەرمویـەتی: پێغەمبـەرﷺ فەرموویـەتی: "تعاهـدوا هـذا القـرآن فوالذي نفسي بيده لهوا أشد تفلتا من الأبل في عقلها"رواه البخاري ومسلم.

واتە:ئـەم قورئانـە بـەردەوام دووبـارەی بکەنـەوەو بیخوێننـەوە، بـەو کەسەی کەگیانی منی بەدەستە قورئـان وون بـوون و نـەمانی زۆرتـرە لەو بەچـکە وشـترەی کەبەسـتراوەتەوەئەگەر پەتەکـەی لێ بکەیتـەوە وئەیەوێ هەڵبێ.

٤- وعن عائشة رضي الله عنها قالت قال رسول الله ﷺ المـــاهر بالقرآن مع السفرة الكرام البررة والذي يقرأ القرآن ويتتعتع فيه وهو عليـــه شاق له أجران " سائي وابـــن

٥- وه له (عمر) ی كوڕی (خطاب) ەوه ﷺ دەگێڕنەوە ، كه پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : " إن الله يرفع بهذا القرآن أقواما ، ويضع به آخرين " (رواه مسلم) .

واته : خوای پەروەردگار بەم قورئانە پیرۆزە پلە و پایەی كەسانێكی زۆر بەرز دەكاتەوە ، و هەر بە هۆی ئەم قورئانەشەوەیە پلە و پایەی كەسانێكی تر نزم دەكاتەوە .

٦- وعن عبد الله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما قال : قال رسول الله ﷺ يقال لصاحب القرآن اقرأ وارق ورتل كما كنت ترتل في الدنيا فإن منزلك عند آخر آية تقرؤها" رواه الترمذي وأبو داود وابن ماجه وابن حبان في صحيحه وقال الترمذي حديث صحيح .

واته : له ڕۆژی قیامەت دا بە قورئان خوێن دەوترێت بخوێنەو بەرز بەرەوە و بە ڕەوانی و بەدەنگەوە بیخوێنەرەوە هەر وەك چۆن لە دنیادا دەت خوێندەوە چونكە شوێن و مەنزڵگەی تۆ لە دواهەمین ئایەتدایە كە دەیخوێنیتەوە .

٧ ـ وعن عبد الله بن مسعود ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ من قرأ حرفا من كتاب الله فله به حسنة والحسنة بعشر أمثالها لا أقول الم حرف ولكن ألف حرف ولام حرف وميم حرف " رواه الترمذي وقال حديث حسن صحيح غريب

واته : هەر کەسێك پیتێك لـه کتێبەکـەی خـوا بخوێنێـت (کـه قورئانـه) ئـەوا چـاکەیەکی بـۆ هەیـه وه چـاکەش بـه ده ئەوەنـدەی خۆیەتی نالّێم (الم) پیتێکه بـەڵکو (ئـەلیف) پیتێکـه و (لام) پیتێکـەو (میم) پیتێکه .

٨ ـ وعن أبي أمامة الباهلي رضي الله عنه قال : سمعـــت رســـول الله ﷺ يقول اقرؤوا القرآن فإنه يأتي يوم القيامة شفيعا لأصحابه " رواه مسلم

واته : قورئان بخوێنن چونکه قورئان له ڕۆژی قیامەت دا دێت و دەبێتـه تکاکـار بـۆ خاوەنەکـەی (واتـه ئـەو کەسـەی کـه لـەدنیادا خوێندویەتی)

٩ ـ عن عبدالله بن عمربن الخطاب رضي الله عنهما عـن الـنبي ﷺ قال : ((لاحسد الا فى اثنين:رجل أتاه الله القرآن فهـو يقـوم بهـا أناءالليل وآناء النهار،ورجل أتاه الله مـالاًفهو ينفقـه آنـاء الليـل وآنـاء النهار))رواه البخارى ومسلم.

واته: حەسوودی دروست نیه مەگەر لەدووشتدا نـەبێت:پیاوێك خوای گـەوره قورئـانی پێـداوەو فێـری کردووەئـەویش کاتـژمێرەکانی شەوو کاتـژمێرەکانی ڕۆژ هەڵدەسـتێ بـەکارکردن پێـی.وەپیـاوێکیش خوای گەوره ماڵی پێداوەو ئەویش کاتژمێرەکانی شەوو کاتژمێرەکانی ڕۆژ لێ ی ئەبەخشێ

١٠ ـ عن أبي هريرةرضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: ((....وما أُجتمع قوم في بيت من بيوت الله يتلون كتاب الله عزوجل،ويتدارسـون بيـنهم الا نزلت عليهم السكينة وغشيهم الرحمة وحفتهم الملائكـةوذكرهم الله فيمن عنده))رواه مسلم وابوداود.

واته:...وەهیچ کەسانێك نیە لەماڵێك لەماڵەکانی خوای گـەورە کۆببنەوەو قورئان بخوێنن و لەناو یەکدا باسی بکەن و شـی بکەنـەوە ئیللا ئارامی دائەبەزێ بۆیان و ڕەحمەت دایان ئەپۆشـێ وفریشـتەکان دەوریان ئەدەن و خوای گەورەش لەلای ئەو کەسانەی کـەلای خـۆیین باسیان ئەکات.

سێ یەم : ووتەی هاوەڵان لەسەر قورئانی پیرۆزو قورئان خوێن :

١_ عبـدالله ی کـوڕی مسـعودرضي الله عنه ئەفـەرمێت:ئـەبێت لەسـەر قورئان خوێن کەشەو بزانێت کاتێ کەخەڵك خەوتوون،وەڕۆژیش ئاگای لێ بێت کاتێ خەڵك زیـادەڕۆیی ئەکـەن و بـێ ئاگـان، وەبگرێـت کـاتێ خـەڵك پـێ ئەکـەنن،وەوەرعی بێـت کـاتی کەخـەڵك حـەرام و حـەلاڵ لێ تێکـەڵ بکـەن،وەبێ دەنـگ بێـت کـاتی کەخـەڵك قسەلەهەمووشـتێکا ئەکـەن، وەمـل کـەچ بـێ کـاتێ کەخـەڵك لووتیـان بـەرز ئەکەنـەوەو فیزئـەیان گرێـت، وە دڵتـەنگ بێـت (بـۆ قیامـەت) کـاتێ کەخـەڵك دڵخۆشن

٢- ئیمامی عومەری کوڕی خەتتاب ﷺ دەفەرمویت : ئیمە کە (دە) ئایەتمان لەبەر دەکرد نەدەچووین هیچی تر لەبەر بکەین هەتاوەکو ئیشمان بەو (دە) ئایەتە نەکردایە ، وە دەگیڕنەوە کە سورەتی (البقرة) ی بە نۆ ساڵ لەبەر کردووە ،وەئەمەش نەك لەبەر ئەوەی کە لەبەر کردنی لاواز بیت و خراپ لیّ یّ تیبگات بەڵکو بە هۆی ووردبینی و جیّ بە جیّ کردنی فەرمانەکانی ئەوەندەی پیّ چووە .

٣- عبد الله ی کوڕی مسعود (رضي الله عنه) دەفەرمویت : لەبەر کردنی قورئان بەلامانەوە قورس و گران بوو ، بەلاّم جیّ بەجیّ کردن و ئیشکردنی زۆر لامان ئاسان بوو ، بەلاّم ئەوانەی دوای ئیمە لەبەر کردنیان بەلاوە ئاسانە بەلاّم جیّ بەجیّ کردنیان بەلاوە قورس و گرانە

٤- ئیمامی عوسمانی کوڕی عەففان و حوزەیفەی کوڕی یەمان ڕەزاو ڕەحمەتی خوایان لیّ بیّ دەفەرموون :(لو طهرت القلوب لم تشبع من قراءة القرآن ....) واتە : ئەگەر دڵەکان پاك بن ئەوا تیر ناخۆن لە خویندنی قورئان .

٥- عبد الله ی کوڕی مەسعود (رضي الله عنه) فەرموویەتی : (إذا أردتم العلم فانثروا القرآن فإن فيه علم الأولين والآخرين) .

واتە : ئەگەر زانستان دەویت لە قورئاندا بگەڕین ، چونکە زانستی پیشینان و دوای پیشینانی تیدایە .

٦- ئەنەسی کوڕی مالیك (رضي الله عنه) فەرموویەتی : (رب تال للقرآن والقرآن يلعنه) واتە : زۆر قورئان خوێن هەیە قورئان نەفرەتی لێ دەکات .

٧_ عومەری کوڕی خەتاب رضي الله عنه ئەفەرمێت:سەردەمێکی زۆر ژیایین وەیەکێ لەئێمە ئیمانی پێئەدرا پێش قورئان جاسورەتێ دائەبەزی بۆ محمدﷺ حەلاڵ و حەرام ئەمرو نەهی و ئەوەش کەئەبێت تیایدا بوەستی و بیری لێ بکەیتیەوە ئەیزانی.پاشان من پیاوانێکم بینی هەریەکێ لەوان قورئان پێش ئیمان فێر ئەبوو،جا لەفاتحەوە بۆ کۆتایی ئەیخوێندەوەو حەلاڵ و حەرام ئەمرو نەهی و ئەوەش کەئەبێت تیایدا بوەستی و بیری لێ بکەیتەوە نەیئەیزانی،وەکو ئەوەی کەشتێك هەڵ لوشێ ئاوا قورئانی ئەخوێندەوە.

مەبەست و بەروبوومی قورئان خوێندن

دەبێت قورئان خوێن بەهەموو هەستێکەوە کاریگەر بێت و بژێتەوە لە کاتی خوێندنەوەی قورئان و تێگەیشتنی و هەڵسوکەوت لە گەڵ کردنیدا ، وە نابێت ئامانجی قورئان خوێن ، تەنها پاداشتی خێرەکەی بێت و بەس چونکە ئەگەر ئیخلاصی خوای گەورەی تێدا بێت ، پاداشت و خێر بە دڵنیایەوە (إن شاء الله) دێتە جێ ، وەکو چۆنیش نابێت ئامانج لە خوێندنەوەی تەنها پەروێز کردنی هۆش و بیر بێت بە

زانست و ڕۆشنبیری و شارەزای و بەس ، چونکە تەنها شارەزا بوون و ڕۆشنبیر بوو پێی هیچ ڕەفتارو کردەوەو پەیوەست بوونێکی لێ نابێتەوە ، هەر وەکو کە ناشبێت ئامانج لێ ی ڕوپامایی و خۆدەرخستن بێت خوا پەنامان بدات ، وە چەندەها شتی تریش هەن کە ئامانجی هەڵەن لە قورئان خوێندن .

لەسەر قورئان خوێن پێویستە هەموو شعورو هەستی خۆی تێبگەیەنێت کە قورئان ڕابەرێکی چالاکە بۆ ژیانی ، وە پێویستە هەموو ئامێرەکانی لاشەی ڕابێنێت لەسەر ئەو ڕاستی یە ، ئەم هەست و لاشەیەی ببەستێت بەیەکەوە و بیگۆڕێت بۆ بەرنامەیەکی چالاکی ڕۆژانەی ، وە دەبێت مامۆستاو قودوەی ئەم کارانەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) بێت ، وەکو چۆن دایکی ئیمان داران عائیشە ڕەزای خوای لێ بێت باسی پێغەمبەرمان (ﷺ) بۆدەکات و دەفەرموێت (كان خلقه القرآن) واتە : خووڕەوشت و کردەوەکانی وەکو قورئان بووە .

وە هەروەها دەبێت هاوەڵانیش رضي الله عنهم بە قودوەی خۆی بزانێت ئەو هاوەڵانەی کە کاتێك قورئانیان پێدەگەیشت و دەیان بیست یەکسەر جێ بەجێیان دەکرد .

هەروەها لەسەر قورئان خوێن پێویستە هۆکارەکانی قورئان خوێندن و ، مەبەستەکانی تێکەڵاو نەکات ، هۆکارەکانی لێ نەبێت

بەمەبەستەكانی ، چونكە ئەوەی قورئان خوێن لە كاتی قورئان خوێندندا جێ بە جێی دەكات هەمووی هۆكارن بۆ ئەوەی بگات بەمەبەستی دیاری كراو ....

چونكە قورئان خوێندن و ، بیرلێكردنەوەی و ، تێڕامان لێی و ، ئەوەی كە بەدەست دێت لەو ڕاستی و زانیاریو دەرخستانە و خوێندنەوەی تەفسیرو ژیانەوە لە گەڵ قورئان دا ئەگەر چی چەند ساعاتێكیش بێت ، ئەمە هەمووی لەوە دەرناچێت كە چەند هۆكارێكن بۆ گەیشتن بەمەبەست ، وە ئەگەر بڵێیت ئەوەندە كە بتوانم تەنها ئەو هۆكارانە جێبەجێ بكەم ، ئەوا ئەو كات هەرگیز ناتوانیت لەگەڵ قورئاندا زیندوو بیت و لە گەڵیدا بژێیتەوە ، وە هەرگیز هەست به هەڵسوكەوت كردنی و كاریگەری قورئان ناكەیت ، چونكە بەڕاستی ئەو بەرووبومەی كە قورئان خوێن لە قورئان وەری دەگرێت ، نایەتە جێ هەتاوەكو ئەو مەبەستانە نەیەتە جێ كە قورئانی پیرۆز دیاری كردوون بۆ ئیماندار و دەفەرموێت : ﴿ أَفَمَن شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِّن رَّبِّهِ فَوَيْلٌ لِّلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُم مِّن ذِكْرِ اللَّهِ أُوْلَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ * اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَمَن يُضْلِلْ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ (٢٢-٢٣) سورة الزمر .

واتە : جا ئایا ئەو كەسەی كە خوای میهرەبان سینەی گوشاد كردووە بۆ ئیسلام و لەسەر ڕێبازی نوورو ڕوناكی پەروەردگاریەتی ، (وەك ئەو كەسە وایە كە پێچەوانەیە ؟) هاوار و وەیل بۆ ئەوانەی كە دڵیان ڕەقە لە ئاستی قورئان و یادی خوادا ، ئا ئەوانە لە گومڕاییەكی ئاشكرادا گیریان خواردووە . خوای گەورە جوانترین و پیرۆز ترین فەرمایشتی ناردۆتە خوارەوە كە ئەم قورئانەیە ، (لە جوانی داڕشتندا) بابەتەكانی لەیەك دەچن ، هەندێك باسیشی بە شێوازی جیاواز تیادا دووبارە بۆتەوە ، جا كاركردی ئەم قورئانە ئەوەیە : تەزوو دەهێنێت بە گیان و پێستی ئەو كەسانەدا كە ترسی پەروەردگاریان لە دڵ و دەروون دا هەیە ، پاشان گیان و پێست و دڵیان نەرم و ئامادەو چالاك دەبێت بۆ یادی خواو خواپەرستی ئا ئەوە هیدایەت و ڕێنمووی خوایە كە هەركەس شایستە بێت هیدایەت و ڕێنمووی دەكات بۆ ئەو پلەو پایە بەرزانە ، ئەوەش كە ڕێبازی خوا ون بكات كەس نی‌یە ڕێنمونی بكات .

بەڕاستی پاش جێبەجێ كردنی ئەو هەموو هۆكارانە مەبەستی لێی هیدایەتە بەو مانایەی لە كۆتایی دوو ئایەتەكە دا چونیەكی قورئان خوێن و باسكردنی ئەو كەسانەی كە هەڵدەسن بە خوێندنەوەی بەشێوەیەك كە كاریگەر و گۆڕانكاری و كاردانەوەی لەسەریان هەیە ، دووەم شت باسی بەرووبوومی خوێندنی قورئانمان بۆ ڕوون

دەکاتەوە وە داوا لە ئیمانداران دەکات کە ئاگایان لەو مەبەستە بێت کە خوای گەورە لە خوێندنەوەی کتێبەکەیدا بۆمان ڕوون دەکاتەوە کە ئاگایان لێی بێت و هەوڵ بدەن بۆ بەدەست هێنانی ، ئەویش هیدایەت و ڕێنموونی خوای گەورەیە ، پاشان خوای گەورە لە ئایەتێکی تر مەبەستێکی ترمان بۆ دیاری دەکات و دەفەرموێت :

﴿ أَوَ مَن كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَن مَّثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِّنْهَا كَذَلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ﴾ سورة الأنعام (١٢٢).

واتە : ئایا ئەو کەسەی کە مردوو بوو (بە هۆی بێ باوەڕی‌یەوە)، ئینجا (بە هۆی ئیمانەوە) زیندوومان کردەوە و نوورو ڕوناکیمان بۆ ساز کرد لە ژیاندا (کە قورئانە) لە ناو خەڵکیدا پێی دەڕوات و هەڵس و کەوتی پێدەکات (هاندەرێتی بۆ هەموو چاکەیەك و دەیگێڕێتەوە لە هەموو خراپەیەك ، ئایا ئەو کەسە) وەکو ئەوە وایە کە لەناو تاریکیەکاندا گیری خواردوە و لێی دەرناچێت ، هەروەها ئا بەو شێوەیە کە دەبینرێت ئەو کارو کردەوەی کە دەیکەن بۆیان رازێنراوەتەوە .

بەڵێ مەبەستی دووەم : ژیانێکی سەربەرزانەو ، بەڕێزە کە شایستەی مرۆڤی ئیماندار بێت بۆ ئەوەی بەرەکەت بکەوێتە تەمەنی‌یەوە دڵی پاك ببێتەوە و سەری بەرز بێت لە دنیاو دواڕۆژیشدا ، چونکە دەبێت

قورئان خوێندن لە ژیانیدا مەبەستێكی هەبێت و ئەویش بە هۆی هەڵسوكەوت كردنەوە لە گەڵ قورئاندا دەبێت ، بوونی ئەم مەبەستانە و بەرووبوومی قورئان هەمووی بە هۆی كاریگەری قورئانەوە هەرشتێكی تریش دەیگرێتە بەر بۆ ئەم مەبەستانە تەنها هۆكارن .

تێگەیشتنگەلێكی بنچینانە بۆ ئەو كەسەی دەیەوێت كاریگەر بێت بە قورئان

١- تێڕوانینی بۆ قورئان تێڕوانینێكی جوان بێت ، بە شێوەیەكی وا سەیری بكات ، كە پەرتوكێكی گشت گیرەو پەیڕەوێكی تەواوە بۆ ژیان و بەبێ هیچ كەم و كوڕیەك لەو پەیڕەوەدا ، ئەو ڕووەی كەسەیری دەكات ، یان ئەو وێنەیەی كە بۆ قورئانی دەكێشێت ڕاستەوخۆ پەیوەست بێت بە چۆنێتی هەڵسوكەوت لەگەڵ قورئاندا و چۆنێتی كاریگەر بوون پێی .

٢- ئاگاداربوون لە ئامانجە بنچینەیەكانی قورئان بە جێ نەهێشتنی هیچ لەو ئامانجانە مەگەر هەندێك ئامانجی لاوەكی كە ببنە ڕێگر لە ئامانجە سەرەكیەكان ئەویش لە ڕاستیدا ئامانج نین ، مادام دەبنە ڕێگر لە ئامانجە سەرەكیەكان .

ئامانجـه سـەرەكیيەكانی قورئـانی پـيرۆز خـۆی لـەم خالأنـەدا دەبينيتەوە :

أ– ڕێنيشـاندەرە بـۆ لای خـوای گـەورە و ڕوون كردنـەوەی يـەكخوا پەرستی .

ب– ڕوون كردنەوەی حوكمە شەرعیيەكان بە پیٚی بارودۆخی خەڵكی

ج– دروست كردنی كە سايەتی ئيسلامی پێگەيشتوو و سەنگين .

د– دروست كردنی كۆمەڵگايەكی ئيسلامی قورئان ڕەسەن .

هـ– دروست كردنـی سـەركردايەتی ئيسـلامی لەبـەرەی جـەنگ دژ بـە نەفاميەتی دەورو بەری .

٣– ئاگەداربوون لـە گرنگـی كـاركردنی قورئـان ، كاتێـك كـە ئامانجـە بنچينەيەكانت بۆ دەركەوت لە كاتی خوێندنەوەی قورئاندا ، ئەو كـات دەزانی گرنگی ئەم قورئانە و ناردنی كاركردنێكی ڕاستەقينەيە .

٤– پارێزگاری كـردن لـە كەشـی قورئـان و ، بەشـێوەيەك كـە خـۆت خـەريك نەكـەی بـە هـيچ شـتێكەوە لـە كـاتی قورئـان خوێنـدن دا ، ئاگاداری بـی لـەوەی هـيچ ئـامێرو پێداويسـتیيەكانی وەلاٚم دانـەوەت لانەبێت ، بۆ ئەوەی كاردانەوەی لەسەرت نـەبێت و ، كـەش و هـەوای قورئان خوێندنەكەت لیٚ تێك نەدات ، چونكە ووتمان ئێمە پێويستمان بە كەشو هەوايەكی تايبەت هەيە بۆ قورئان خوێندن .

٥- متمانـەی تـەواوت بـە دەقـەکانی قورئـان هـەبێت و ، مـل کەچـی هەموو ڕاستی‌یەکانی بیت و دژی هەموو دژەکانی بیـت ، بـۆ نموونـە : ئەگەر شـتێك ڕووی دا هەنـدێك لـە موسـڵمانان پێچـەوانەی دەقـەکانی قورئـان کاریـان کـرد ، یـان بڵـێین کارێکیـان پێچـەوانەی دەقێـك لـە دەقەکانی قورئان ئەنجام دا ، ئەوە ئەو کـات ئێمـە نـاڵێین ئـەو کـارە هەڵەیە لە قورئانەوەیـە ، چـونکە هـەر کـارێکی چـاك کـە موسـڵمانان دەیکەن ئەوە لە قورئانەوەیە بەڵام هەر کارێکی خراپ کە بیکەن ئەوە لە نەفسی خۆیانەوەیە و دوورە لە قورئان .

٦- پەرۆشی واتاکانی قورئان بێـت چـونکە ئەمـە گـرنگترین شـتە بـۆ تێگەیشتن لـە قورئـان ، چـاو لـەهاوەڵانی پێغەمبـەر (ﷺ) بکـات کـە چەند بـە پـەرۆش بـوون بـۆ واتاکـانی قورئـان ، هـەر پرسـیار کردنـی ئەوانە لە واتاکان کە ئەمڕۆ ئەم دینە جوانە بۆمان ڕوون بووەتەوە .

٧- قورئان خـوێن ، دەبێـت هەسـت بـەوە بکـات کـە ئـەو ئایەتانـەی دەیخوێنێت ڕووی لەوەو لەگەڵ ئەو قسە دەکات .

٨- دەقەکانی قورئانی پیرۆز پەیوەست نین بە کـات و شـوێنێکەوە ، چـونکە قورئـان دەگـونجێ بـۆ هـەموو کـات و شـوێنێك و بـۆ هـەموو خەڵکیش ، جگە لەوەی کـە چـەند دەقێـك تایبـەت وپەیوەسـت کـراو هەن بە کەسانێکەوە .

٩- نابێت مەبەستی قورئـان خـوێن زۆر خوێنـدنی قورئـان بێـت یـان تەواو کردنی لە ماوەیەکی کەمـدا ، چـونکە ئـەم جۆرە خوێندنەوەیـە ڕێگرە لە بیرلێکردنەوەو تێڕامان لە قورئان ، وەئەگەر بیر لێکردنەوەو تێڕامان و وورد بوونەوەی لە گەڵ دا نەبێت کاریگەر بوونیش نابێت .

١٠- هەوڵ بدەی هاوڕێیەتی کەسێك بکەی کـە هـەڵت بنێـت بـۆ ئـەم ئیشە خێرە و ، ڕێنیشاندەرت بێت بۆ هەموو چـاکەیەك و ، ڕاسـتگۆی و ڕەوشــت بــەرزی و ..... چــونکە ئەمانــە گــەورەترین و قــوڵترین کاردانەوەیان هەیە لەسەر خوێندنەوەی قورئان و کاریگەر بـوون پێـی خوای گەورەش بەمە فەرمانمان پیٚ دەکات و دەفەرموێت : ﴿ وَكُونُواْ مَعَ الصَّادِقِينَ﴾ سورة التوبة (١١٩). واتە : هەمیشە لەگەڵ ڕاستگۆیاندا بن

چەند هەنگاوێك بۆ کاریگەر بوون بە قورئان

١- هێنانـە کایـەی کەشـێکی ئیمـانی کـە دەبێتـە هـۆی تێگەیشـتن و تێڕامان لە قورئان ئەویش بەوە دەبێت کە ڕەچاوی ئادابەکانی قورئان خوێندن بکەی ، کە دواتر باسی ئادابەکانی قورئان خوێندن دەکەین .

٢- خوێندنەوەی قورئان بە شـێوەیەکی لەسـەرخۆو وەسـتان لەسـەر ئایەتەکان و وورد بوونەوە لێیان .

٣_تۆمـارکردنی ئەوشـتانەی کەبەمێشـکدا دێ لــەواتاکانی لــەکاتی خوێندنەوەی یان دوای قورئان خوێندنەوەکە.

٤- خوێندنـەوەی پوختەیـەك لـە تەفسـیر بـۆ زیـاتر ڕوون بوونـەوەی ووشە غەریبەكان، یان بۆ دیاری كردنـی ئـەو مانایانـەی كـە بەلاتـەوە قورس و گـرانن ، یـان بـۆ زانینـی حـوكمێكی شـەرعی تایبـەت .وە ك كتێبی (زبدة التفسیر)ی شیخ محمد سلیمان الاشقر.

٥- لە كاتی خوێندنەوەی قورئاندا و بیستنی خێرا هەوڵی ئەوە بدەی بۆ جێبـەجێ كردنـی ، پاشـان پەنـد و ئامۆژگـاری لـە بەسـەر هـاتی پێشینان وەربگری كە لـە پێشیشـدا بگەڕێیتـەوە بـۆ تەفسـیرەكانیان لەوەرگرتنی هەر ئامۆژگاریەكدا .

٦- سوور بوون لەسەر لەبەر كردنی ئەو ئایەتانەی كە دەیخوێنیتـەوە ، هەر وەك چۆن سەلەفی صـاڵحیش هـەر وایـان كـردوە بـۆ نموونـە : عومـــەری كـــوڕی خـــەتتاب (رضي الله عنه) كـــە دە ئایـــەتی لەبـــەر دەكـــرد تێنەدەپەڕی بۆ ئایـەتێكی تـر هـەتاوەكو ئـەو دە ئایەتـەی جێبـەجێ نەكردایە لە ژیانیدا .

٧- خوێندنەوەی تەفسیرێكی گـەورە بـۆ ئـەوەی بـە شـێوەیەكی زۆر باش لەمانای ئایەتـەكان بكۆڵێتـەوەو زانیـاری تـەواوت لەسـەر مانـای ئایەتەكان هەبێت ، نموونەی ئەو جۆرە تەفسیرانەش وەكو تەفسـیری (ابن كثير و تفسير الطبري و تفسير السعدي و أضواء البيان للشنقطي) وە غەیری ئەمانەش .

چەند ئادابێك بۆ كاريگەر بوون بە قورئان

ئەم جۆرە ئادابانە هەيانە (واجب)ە و ، وە هەيانە (سوننەت)ە و، وە هەيانە باشتر وايە بكرێت كە بۆچوونی هەندێك لە زانايانـە بـەڵام هـيچ دەقێكی لەسەر نی‌یە .

يەكەم : چەند ئادابێك كە پەيوەستن بە ناخی مرۆڤەوە(دڵ) .

١-بەنيازێكی پاكەوە و ، بە ئيخلاصەوە قورئان بخوێنێت و مەبەستی خوێندنەكـەی ڕازی بـوونی خـواو پاداشـتەكەی بێـت ، وە گـەورەيی قورئان لەناو دڵی جێگير بكات ، چونكە هەركاتێك ترسی خوا لە دڵـت دا بێت ئەو كات زياتر گەورەيی و خۆشەويستی خوات لە دڵدا جـێگير دەبیٚ و لەوەشەوە زياتر گەورەيی قورئانت بۆ دەردەكـەوێت ، بـەڵام زۆر ووريـاش بيـت لـەوەی كـە دەيخوێنيتـەوە قسـەی مرۆڤێـك نی‌يـە وەپاشان هيچ پلەو پايەيەكی دنيايت لە قورئان نەوێت .

ابن مسعود (رضي الله عنه) فەرموويەتی : هـەركاتێك بەنـدە وای لیٚ هـات داوای هيچ لە نەفسی خۆی نەكات تـەنها قورئـان نـەبێت ئـەو كـات قورئـانی پيرۆزی خۆش دەوێت ، وە هەر كاتێكيش قورئانی خۆش ويسـت ئـەوا خواو پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) خۆشيان دەوێت .

٢- **پەشيمان بوونـەوە لـە گونـاهو دووركەوتنـەوە لـەتاوان** :چـونكە تاوان بەگشتی ڕۆشنايی ئيمـان دەكوژێنێتـە لـەدڵ و دەم و چـاوودا و

دڵ بەتــەواوی سســت و لاواز دەكـات و نەخۆشــی دەخـات، وە دڵـی نەخۆشیش دورترینی دڵەكانە بۆ كاریگەربوون بە قورئان،

وە لەڕووی تایبەتیشەوە پێویستە لەسەر بەندە كە ئەندامانی كاریگەر بوو بە قورئان دوور بخاتەوە لە هەموو گوناهێك ، ئەندامانەكانی وەكو دڵ و گوێ و زمان و چاو، بـەكار هێنـانی ئـەم ئەندامانـە لـە حەرامـدا دەبێتە هۆی سود وەرنەگرتن لە ڕاستی و حەق، وەمەترسی دارترین و گەورەترین تاوان كە ئەبێتە پردێكی ڕێگر لە كاریگەربوون بە قورئـان و تێڕامان لێ ی بریتی یە لە :

گوێ گرتن لە گۆرانی و مۆسیقا و ئامێرەكانی ڕابواردن كە دەبێتە هۆی داخستنی دڵ بە بەڕووی قورئاندا ئەئەمانە لـە گـەورەترین فێڵـەكانی دوژمنـی خـوا شـەیتانە كـە دەتوانێـت بـە هۆیـەوە زۆر بەئاسـانی لـە خەڵكی نزیـك بێتـەوەو دووریـان بخاتـەوە لـە خوێندنـەوەی قورئـان و لێتێگەیشتنیو كاریگەر بوون پێی.

٣- دڵـت بـە جـۆش و ئامـادە بێـت و دوور بكەویتـەوە لـە قسـەكردن لەگەڵ دەروونت و دەستتیش بپارێزیت لە وەی كەشـتێك ببێتـە هـۆی خــەریك كردنــت و هــۆش لێنــەمانت و چاویشــت نــەگێڕیت بــە هــیچ شوێنێكدا مەگەر لەكاتی پێویست دا نەبێت.

٤- تێڕامـان لـە قورئانەكـەو هـەوڵ دان بـۆ ئـەوەی بتـوانی ماناكـان بەتەواوەتی لای خۆتەوە وەربگریت، چـونكە قورئـان فـەرمانی خـوای

جیهانیـانی تێدایـە، بۆیـە پێویسـتە لەسـەر بەنـدە چـالاك بێـت بـۆ جێبەجێ کردنی فەرمانەکان دوای ئەوەی کەلێیان تێدەگەیت و لێیان تێڕا دەمێنی بەتەواوی.

٥- دڵت لەگەڵ هەموو ئایەتێك بکەوێتـە گـەڕ بەشـێوەیەك شایسـتەی ئەو ئایەتانە بێـت و وورد بیتـەوە لـەواتای نـاوە جوانـەکان و سـیفاتە بـەرزەکانی خـوای گـەورە بـەو شـێوەیەی کـە سـەلەفی صـاڵح لێ ی تێگەیشـتوون، لـەو ڕێیـەوە سـەیری بـارودۆخی پێغەمبـەران و پیـاو چاکان بکەو ،پەندو ئامۆژگاریش وەر بگرە لەبارو دۆخی درۆزنان.

٦- قورئـان خـوێن وا هەسـت بکـات کـە خـوای گـەورە ڕاسـتەوخۆ وتەکانی ڕووی لەوەو بەتایبەتی لەگەڵ ئەویەتی.

٧- بەشێوەیەك هەوڵ بدات کە کاریگەر بێت بەئایەتـەکان و، لـەناخی خۆیەوە وەڵامی ئایەتەکان بداتەوە، بۆ نموونـە کاتێـك کەباسـی ڕۆژی دوایی دەکات ترسێك ڕووی تێ بکات و کاتێـك باسـی بەهەشـت و ئـەو پەیمانانەی خـوای گـەورە دەکـات کـە بەموسـڵمانانی داوە دڵ خـۆش بێت، وە کاتێك کە باسی ناوە جوانەکان و سیفەتە بـەرزەکانی خـوای گەورە دەکـات گـەورەیی خـوای بـیر کەوێتـەوە و بێدەسـەڵاتی خـۆی بیرکەوێتـەوە، وەکاتێـك باسـی بـێ باوەڕەکـان دەکـات بالـە نـاخی خۆیەوە دەنگی نزم بکاتـەوەو ڕقـی لـە ووتـە خراپـەکانیان ببێتـەوە، وەکاتێك باسی بەهەشـت دەکـات بـۆی بـە پـەرۆش بێـت و کـاتێکیش

باسى دۆزەخ دەكات هەولٚ بدات لەناخى خۆيەوە بتوانىٚ خۆى لىٚ دوور بخاتەوە، چونكە ئەمە گرينترين مەبەستى مرۆڤە لە ژياندا كە ژيانێكى كەمى دنيا بگۆڕێتەوە بە ژيانێكى هەتا هەتايى.

٨- وە هەموو يەكێك لەو چاكانە كە ئەنجاميان دەدات وابزانێت كە ئەمە هيچى بەهەولٚ و تواناى خۆى نىيە چونكە هەموو هەولٚ و توانايەك هى خوايە ،بۆ ئەوەى بە چاوێكى لە خۆ ڕازىيەوە تەماشاى خۆى نەكات چونكە ئەگەر وابوو ئەوا لەو ڕوانگەوە خۆى لە دەست دەدات.

٩-خۆى بپارێزێت لەوەى كە هەموو قورئان خوێندنەكەى بەوەوە خەريك بكات كە تەنها دلٚى لاى تەجويدەكەى بێت، ڕاستە قورئان ئەبىٚ بە تەجويدێكى جوانەوە بخوێنرێتەوە بەلاٚم ئەمە ئەوە ناگەيەنێت كە تۆ لەواتاى ئايەتەكان و تێڕامان لێيان دوور بخاتەوە چونكە ئەمەشيان واجبەو پێويستە.

دووەم: ئەو ئادابانەى كە ئاشكران.

١- سوننەت وايە لەپێش قورئان خوێندن دەست نوێژت هەبىٚ وە هەندێكيش دەلێن واجبە دەست نوێژت هەبێت." عن عمر قال قال رسول الله لا يمس القرآن إلا طاهر" صحيح الجامع(٧٦٥٧)

٢- سواك كردن پێش قورئان خوێندن چونكە دەشبێتە هۆى پاك بوونەوەى دەم و ددان لەهەموو پيسيەك.

٣- واباشه ڕوو بكەيته قيبله لەكاتی قورئان خوێندندا چونكه قيبله بەڕێزترين ڕووگەيه بەڵام ئەگەر ڕويشی تیَ نەكەی شتێكی لەسەر نی يه.

٤- (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) و (بسم الله الرحمن الرحيم) كردن پێش قورئان خوێندن.

٥- پەيوەست بيت به قورئان خوێندنەوه به شێوەيەكی بەردەوام بۆ ئەوەی لەبيرت نەچێتەوەو پێويستيشه ڕۆژێك بەسەرتا تێنەپەڕێت كه قورئانی تێدا نەخوێنيت.

٦- قورئان خوێندنەكه نەپچڕێت بۆ قسانێك كه سووديان نی يه، وه دووريش بكەوێتەوه له پێكەنين و قسەی پڕو پوچ. ئيمامی بوخاری لەنافيعەوه بۆمان دەگێڕێتەوه كەعەبدوڵڵای كوڕی عومەری كوڕی خەتتاب كاتێك كه قورئانی دەخوێند قسەی نەدەكرد هەتاوەكو بەتەواوەتی له قورئان خوێندنەكه تەواو نەبويايه.

٧- دەنگی خۆش بكات ئەوەندەی كه دەتوانێت لەبەر فەرموودەكەی پێغەمبەری خوا ﷺ كه فەرموويەتی :"زينوا القرآن بأصواتكم ، فإن الصوت الحسن يزيد القرآن حُسناً" رواه احمد وابوداود وابن ماجة وصححه الألباني فی صحيح الجامع(٣٥٨٠) واته: بەدەنگەكانتان قورئان بڕازێننەوه چونكه دەنگی خۆش جوانيەكی زياتر دەدات به قورئان ، باشترين شێوەش بۆ قورئان خوێندن ئەوەيه كه به تەرتيل بخوێنرێتەوه تەرتيليش به

جۆرە خوێندنەوەیەك دەوترێت كە نەزۆر بەپەلە و نە زۆریش خاو بخوێنرێت، بۆیە زانایان ئەم جۆرە خوێندنەوەیان زیاتر بەسوننەت زانیوە لەبەر فەرموودەكەی خوای گەورە كە دەفەرموێت ﴿وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا﴾ سورة المزمل(٤) .

ابن عباس دەفەرموێت سورەتێك بخوێنم بە تەرتیلەوە زۆر باشترە لەلام لە خوێندنەوەی هەموو قورئان بە بێ تەرتیل.

پرسیار كرا لە موجاهید سەبارەت بەدوو پیاو كەنوێژ دەكەن بەیەكەوە تەواو دەبن یەكێكیان سورەتی (البقرة)و(آل عمران) دەخوێنێت، وە ئەوی تریان تەنها سورەتی (البقرة) دەخوێنێت فەرمووی: ئەوەی كە تەنها سورەتی (البقرة) دەخوێنێت چاكترە چونكە بە تەرتیلەوە خوێندویەتی .

٨- ڕێزی قورئانەكە بگرێت و لەسەر زەوی داینەنێت و لەشوێنی وا داینەنێت كە شیاو نەبێت بۆ قورئان، ئەگەر یەكێك داوای لێ كرد بۆی نەهاوێت .

٩- هەڵبژاردنی شوێنێكی گونجاو وەكو مزگەوت یان هەر شوێنێكی تر بەڵام دوور بێت لە شتانێك كە ببنە ڕێگر و كەش و هەوای قورئان خوێندنەكە تێك بدات، وەپێویستیشە شوێنێك بێت كە مەلائیكەت دوور نەكەوێتەوە لەو شوێنە وەكو شوێنێك كە وێنەی تێدا هەڵواسرابێت .....

١٠- هەڵبژاردنی کاتێکی گونجاوو پیرۆز کە تێیدا لافاوی بەڕەحمەتی خوای گەورەی تێدا ببارێت باشترین کات بۆ قورئان خوێندن ئەو کاتانەیە کە لەناو نوێژ دایت، بەڵام لە غەیری نوێژ باشترینیان و گەورەترینیان سێ لەسەر یەکی کۆتایی شەوە وە لە ڕۆژیش دا باشترینیان دوایی نوێژی بەیانی‌یە.

١١- دووبارە کردنەوەی ئایەتەکان بۆ زیاتر تێڕامان و کاریگەر بوون پێی (عن أبي ذر قال قام النبي بآية يرددها حتى أصبح)والآية (إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ).رواه النسائي وابن ماجه

واتە: پێغەمبەری خوا ﷺ شەوی ڕۆژ کردۆتەوە بە دووبارە کردنەوەی ئەم ئایەتە زۆریش لەهاوەڵان و سەلەف ئایەتەکانیان دووبارە کردۆتەوە بۆ زیاتر کاریگەر بوون پێی .

١٢- گریان لە کاتی خوێندنەوەی قورئاندا بەتایبەتی لەکاتی خوێندنەوەی ئەو ئایەتانەی کەباسی سزای خوای پەروەردگار و دیمەنەکانی ڕۆژی دوایی و ناخۆشیەکانی ئەو ڕۆژە دەکات پاشان لەکەم تەرخەمی خۆی بڕوانێت بۆ ئەو ڕۆژە، کە توانای نەبوو بگری با زۆر لە خۆی بکات ئەگەر هەر نەیتوانی بگری با بگری بۆ ئەو دڵ ڕەقی و بێبەشی ڕوحی لەو نیعمەتە خوایە کە دڵەکان دەحەوێنێتەوە وەداوا لە خوای گەورە دەکەین کە بمانپارێزێت لە چاوانێك کە فرمێسك نەڕێژێ دڵانێك کە نەرم نەبن....

١٣- ئەو ئادابانەی کە باسمان کرد کە ئەبێ لە قورئان خوێندا ببێت و ئەبێ لەو کەسانەش دا بێت کە گوێ لەقورئان دەگرن لە گەڵ ئەوەش دا دەبێت ئەو کەسەی کە گوێی لێ دەگرێت قسەنەکات لەکاتی گوێ لێ گرتنی دا وە هەموو لاشەشی بکاتە گوێ بۆی، وەك خوای پەروەردگار دەفەرموێ : ﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُواْ لَهُ وَأَنصِتُواْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ سورة الأعراف(٢٠٤).

واتە: هەرکاتێك کە قورئان خوێندرا گوێ ی بۆ بگرن و بێدەنگ بن بەڵکو خوای پەروەردگار بەزەیی پێتان بێتەوە.

دیاردەکانی کاریگەری قورئان لەسەر خەڵکی

بەڕاستی قورئان کاریگەرییەکی گەورەی هەیە لەسەر ژیانی خەڵکی جائەو کاریگەرییە لەسەر دۆستانی خوا بێت یان لەسەر دوژمنانی ئەمەش لە ژیانی ڕۆژانەش زۆر بەڕوونی لەدوای هاتنە خوارەوەی قورئان دیارە بەکورتیش باسی ئەو دیاردانە دەکەین بەم شێوەیەی خوارەوە.

یەکەم: کاریگەری قورئانی پیرۆز لەسەر دوژمنەکانی :

دیاردەی یەکەم: موشریکەکان لەگەڵ ئەو هەموو دژایەتی یەی کەلەگەڵ پێغەمبەر ﷺ و قورئان هەیان بوو بەلاَم قورئان هەر کاریگەری هەبوو لەسەریان کاتێ کە پێغەمبەری خوا ﷺ شەوانی تاریك و موسوڵمانان لەماڵەکانیاندا قورئانیان دەخوێند بەلاَم کەلە

ڕەقی و خۆ بەزل زانیان و ڕقلێبوونەوەیان لە حەق و ڕاستی ئیمانیان نەدەهێنا هەر وەك خوای گەورە دەفەرموێ :

﴿أَمْ يَقُولُونَ بِهِ جِنَّةٌ بَلْ جَاءهُم بِالْحَقِّ وَأَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ﴾ سورة المؤمنون (٧٠).

باشترین بەڵگەش بۆ ئەمە ڕەوشتی کافرەکانی مەکەیە لەکاتێکدا کە پێغەمبەری خوا ﷺ لەپاڵ کەعبەدا قورئانی دەخوێند و سورەتی (النجم)ی دەخوێندەوە کافرەکانیش زۆر پێی کاریگەر بوون و گوێیان بۆی شل کردبوو بێ دەنگ ڕامابوون کاتێك کە پێغەمبەری خوا ﷺ گەیشتە ئەو ئایەتانەی کۆتایی سورەتەکە﴿أَفَمِنْ هَذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ *وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ *وَأَنتُمْ سَامِدُونَ * فَاسْجُدُوا لِلَّهِ وَاعْبُدُوا﴾ سورة النجم(٥٩-٦٢).

واتە : ئایە ئێوە ئەم قسەو گوفتارانەتان پێ سەیرە ؟! وە پێ ی پێدەکەنن و گریانتان نایات وە بەردەوام سەرگەرمی ڕابواردن دەبن و خۆ گێل دەکەن؟! لە ئەرك و بەرپرسیاریەتی دەی کەواتە بێدار ببنەوەو داچەڵەکێن و سوژدە بۆ خوای بەدیهێنەر ببەن و هەر ئەویش بپەرستن.

پاشان پێغەمبەری خوا سوژدەی بردو بەدوایی دا کافرەکان و موسڵمانەکانیش سوژدەیان برد، بەڕاستی ئەو ساتە ئایەتەکان ئەوەندە کاریگەر بوو کافرەکانیش خۆیان نەیانزانی چیان کرد بەڵام

كاتێك كەسەریان بەرز كردەوە ئایا دەبێت چی ڕوو بدات؟!! دەبینن و دەزانن ئەوە ڕاستە بەڵام یەكسەر كەلە ڕەقی ڕویان تێدەكات و دەڵێن ئێمە سوژدەمان بۆ خواكەی خۆمان برد و خۆیان بەزل زانی كە ئیمان بهێنن.

خوای گەورەش دەفەرموێ :﴿أَمْ يَقُولُونَ بِهِ جِنَّةٌ بَلْ جَاءهُم بِالْحَقِّ وَأَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ﴾ سورة المؤمنون(٧٠).

دیاردەی دووەم: بێباوەڕەكان زۆر هەوڵیان دەدا كە پێغەمبەری خوا (ﷺ) لەحەرەم و ئەو شوێنانەی كە خەڵكی لێ كۆدەبێتەوە دوور بخەنەوە و وەڕێگەیان نەدەدا كە موسڵمانەكان كە بەئاشكرا قورئان بخوێنن بەڵام كاتێكیش كە موسڵمانەكان لەماڵەكانی خۆیاندا قورئانیان دەخوێند خەڵكی بە دزیەوە لە پشتی دیوارەكانەوە گوێیان لێ دەگرتن .هەتا نەیانهێشت ئەبوبەكر لەدەرەوەی ماڵەكەیدا قورئان بخوێنێ،چونكە ترسیان لێ نیشت منالّ و ئافرەتەكانیان موسوڵمان بن بەهۆی كاریگەری قورئان و لەززەتی خوێندنی لای ئەبوبەكر وەك لەصحیحی بوخاریدا هاتووە..

دیاردەی سێ یەم: بێباوەڕەكان زۆر توندو تیژ بوون لەسەر ئەوەی كەنابێت كەس گوێ لەقورئان بگرێت و دەیانگووت ئەوەی گوێتان لێ دەبێ تەنها قسەی پڕو پوچە بۆیە ئەو كەسانەی كە دەهاتن بۆ بازرگانی بۆ مەكە خێرا لێیان نزیك دەبوونەوەو بانگیان دەكردن و

پێیـان دەوتـن گـوێ لـەو کابرایـە مـەگرە ئـەوە ئاوهـاو ئاوایـە، بـەڵام ئەمەش ڕێگر نـەبوو لەکاریگـەری قورئـان لەسـەر ئـەو کەسانەی کـە بەقسەشیان دەکردن لێرەشـدا نموونەیـەك بـاس دەکـەین کـە ئـەویش طوفەیلی کوڕی عەمری دەوسی یە کە شـاعیرێکی گـەورە بـووە لـەناو هۆزەکـەی خۆیـدا ، وەجارێکیـان لـەکاتی سـەردانی مەکـەدا بـوو پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) بانگـەوازی خـۆی ئاشـکرا کردبـوو قورەیشـی یەکان مەترسی ئەوەیان بوو کە طوفەیل پێی بگـات و موسـڵمان بێـت پاشـان بـەهرەی شـاعیری خـۆی بخاتـە خزمـەتی ئیسـلام، ئـەو کاتـە دەبێـە بەڵای ناگاهان بەسـەر قـورەیش و بتەکانیانـەوە، لەبـەر ئـەوە دەوریـان داو هـەموو پێداویسـتی‌یەکی ڕابـواردن و شـادی و خـۆش گوزەرانی‌یان بۆ میوان داڕێـتی ئامـادەکرد پاشـان دەسـتیان دایـە بـە ئاگاهێنانەوە لە دیـداری پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) پێیـان ووت: قسـەی ئەو وەکو جادووە، کوڕو باوك، پیاو و ژن لەیەکتری جودا دەکاتـەوە، ئێمەش مەترسی تۆو هۆزەکەتمان لێ نیشتوە بۆیـە لەگـەڵی مـەدوێ و گـوێی لێ ڕامـەگرە !! دەبـا گـوێ لـە طـوفـەیل خـۆی ڕاگـرین تـا پاشمـاوەی باسـەکەمان بـۆ بـاس بکـات دەڵێـت : سـوێند بـە خـوا هێندەیان لەگەڵ ووتم هەتا وام لێ هات سووربووم لەسەر ئەوەی کە نە گوێی لێ بگرم و نەبەدیداری بگەم....

كاتێكیش چووم بۆ كەعبە لۆكەم دەخستە گوێم هەتا هیچ گوێم لە قسەی نەبێت لەوێ بینیم بە پێوە وەستا بوو لە كەعبە نوێژی دەكرد منیش لە نزیكەوە ڕاوەستام ویستی خوا وابوو هەندێ لەوەی دەیخوێنێ گوێبیستی بم ، بەڕاستی قسەی زۆر جوانم گوێ لێ بوو وە زۆر كاریگەریش بووم پێ ی جا بەخۆمم ووت ڕۆڵە دایكم بمرێت سوێند بەخوا من پیاوێكی هۆشمەندو شاعیرم چاك و خراپ لەیەك جیادەكەمەوە ئیتر چی ڕێگری ئەوەم لێ دەكات كە گوێ بیستی قسەكانی ئەو پیاوە بم خۆ ئەگەر ئەوەی هێناویەتی چاك بوو ڕازی دەبم پێی ئەگەر خراپیش بوو وازی لێ دێنم، مامەوە تاوەكو ڕۆشتە ماڵەوە منیش لەگەڵی دا ڕۆشتم باسی خۆمم بۆ گێڕایەوە وە پاشان باسی ئیسلامی بۆ كردم و چەند ئایەتێكی خوێندەوە سوێند بەخوا هەرگیز قسەی لەوە باشترو دادگەرانە ترم نەبیستووە، ئەوە بووە هۆی موسڵمان بوونم پاشان ڕۆشتم بۆ لای هۆزەكەم ئەو قورئانەی كە پێغەمبەری خوا ﷺ پێی وتبووم پێم ڕاگەیاندن و ئەوانیش موسڵمان بوون.

دیاردەی چوارەم: هەندێك لە ئازاو بوێرەكان لە بێ باوەڕیدا زۆر توند بوون لەسەر كوفری خۆیان هەیان بووە شمشێری بەدەستەوەگرتووە هاواری كردوە بۆ ئەوەی ئەم بانگەوازە قورئانییە بكوژێنێتەوە بەلاَم لەو كاتانەدا گوێی لە قورئان یان چەند ئایەتێك لە قورئان بووە خێرا

مەست بووەو وەکو وا هاتبێ زۆر بە هێمنی و هیچ دژایەتی یەکی لەگەڵ قورئاندا نەبووبێ وە پاش ئەوەی گوێی لە ڕاستێتی قورئان بووەو قورئانیش کاریگەری تەواوی لەسەر پەیدا کردووە موسڵمان بووە وەکو موسڵمان بوونی عومەری کوڕی خەتتاب و سەعدی کوڕی معاذ و موسڵمان بوونی سەرۆکی هۆزی ئەوس وبرازاکەی ئوسەیدەی کوڕی **حوضە یر** بەتەواوەتی وە چەندەهای تر لە کۆن و نوێدا.

دووەم: دیاردەکانی کاریگەری قورئانی پیرۆز لەسەر خۆشەویستانی خوا

دیاردەی یەکەم: کاریگەری قورئان وای لێ کردبوون کێبەرکێیان دەکرد لە لەبەر کردن و خوێندنەوەی دا ولەنوێژەکان و غەیری نوێژەکانیش هەتا ئەو ڕادەیەی وایان لێ هاتبوو خەویان پشت گوێ خستبوو شیرینی نوستنیان لە بیر چووبووەوە لە خۆشیو گەورەی قورئان بەلایانەوە ئەمەش ئەوە نەبوو کە شتێکی کەم بێت لەناویاندا ، وەکو دەگێڕنەوە کە بەناو گەڕەك و کۆڵانەکانی هاوەڵاندا تێپەڕ ببویتایە گوێت لە هاژە هاژ بوو وەك هاژەی هەنگ کە لەماڵەکانەوە دێت بە قورئان خوێندن و بەڕێزترین و گەورەترین کەس ئەو کەسە بوو کە قورئانی لە هەموان زیاتر لەبەر بوو ، وە ئافرەتان ڕازی دەبوون کە مارەیەکەیان تەنها ئەوەندە بێت کە پیاوەکەی فێری سورەتێکی قورئانی بکات .

دیاردەی دووەم: كاركردن و جێ بەجێ كردنی فێركردنەكانی،لەهەموو كاروبارەكانیاندا و وازیان ئەهێنا لەهەموو ئەوشتانەی كەپێچەوانەی فێركردنەكانی بێ و ڕێنموونیەكەی دوور بخاتەوە،بەقورئان نەفسیان پا ك ئەبویەوە،لەشیان گەشەی ئەكرد،دەست و گیانیان سەخی ئەبو،هەتا بوونە هاوەڵی قورئان و وایانی لێ كردن وەك دروستكراوێكی تر بۆ خەڵكی بێنە كایەوە كەباوەڕێكی ڕاستیان هەبێت وخواپەرستی یەكی بەهێزو ڕەوشتێك پاك و نەریتێكی بەڕێزو خانەدانێكی چاكیان بێ.

دیاردەی سێ یەم: هەوڵدانیان بۆ بڵاو كردنەوەی قورئان و بەرگری كردن لێ ی . جا نیەتیان پاك بوو ڕاستیان كرد لەووەعدەی كەلەسەر قورئان بەخوایان دا، وەلەوانە چاوەڕوان بوو هەتا مردن یەخەی پێگرت،وتێكۆشەرێك بوو لەڕێ ی خوا خۆی و گیانی كردە قوربانی،وە كار گەیشتە ئەوەی كەپێغەمبەرﷺ ئەو سەربازانەی كەخۆیان ئەبەخشی لەگەنجان ڕەتی ئەكردنۆ لەبەر كەمی تەمەنیان وەزۆربەی ئەوانەی كەعوزریان بوو بۆ بەشداری نەكردن ، دواكەوتن لەشەڕ ئازاری ئەدان لەناخەوە.

دیاردەی چوارەم: ئەو سەركەوتنە گەورەی كەقورئان بەدەستی هێنا لەهیدایەتی جیهان لەماوەیەكی زۆركەمدا.

چەند نمونەیەك لە كاریگەری قورئان لەسەر ﴿سەلەفی صالْح﴾

١- (عبدالله)ی كوڕی (عروة)ی كوڕی (زبیر) دەفەرموێت بە دایەگەورەم ئەسمائی كچی ئەبو بەكرم ووت ئایا هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) كاتێك گوێیان لە قورئان بوایە چۆن بوون ؟ ووتی:چاوەكانیان پڕ فرمێسك دەبوو موچڕك بە هەموو لاشەیان دا داهات هەروەكو چۆن خوای پەروەردگار وەسفیان دەكات .

٢- ابن أبي دنیا بۆمان دەگێڕتەوە لەعبدالرحمانی كوڕی (حارث)ەوەكەدەفەرموێت ڕۆژێك گوێم لەعبدالله ی كوڕی(حنظلة) بووكاتێك لەسەرجێگا كەوتبوومنیش چووم سەردانم كرد پیاوێك ئەم ئایەتەی خوێندەوە﴿لَهُم مِّن جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِن فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ﴾ سورة الأعراف(٤١).

عبدالله دەستی كردبەگریان بەس چی گریانێك ئەوەندە گریا گوومانم برد كەگیانی دەرچووە فەرمووی (لەنێوان چینی ئاگریندان ئەی هاوار) پاشان هەستایە سەرپێیەكانی وویستی بڕوا پێیان ووت:دانیشەفەرمووی باسی دۆزەخ دانیشتنی لێ حەرام كردم لەوانەیە یەكێك بم لەوان.

٣–شـــەوێكیان عومـــەری كوڕیخـــەتتاب (رضي الله عنه)گـــوێی لـــەپیاوێك بـــوو سورەتی (الطور)ی دەخوێندەوەكاتێك گەیشتە ئەوئایەتەی خواگەورە دەفەرمێت﴿ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ*مَا لَهُ مِن دَافِعٍ﴾ سورة الطور(٧–٨)
یەكســـەرعومەر هـــاواری كـــرد ســـوێند بـــەخوای كەعبـــە ڕاســـتە گەڕایەوەبۆماڵـــەوەبۆماوەی یـــەك مـــانگ نـــەخۆش كـــەوت خـــەڵكیش سەردانیان دەكرد نەیاندەزانی نەخۆشیەكی چیە.

٤_محمـــدی كـــوڕی حجـــادە ئـــەڵێت: ووتم بەخێزانەكـــەی حەســـەنی بەصـــری:چـــیت لەحەســـەن بینیـــوە؟ووتی: بینـــیم قورئانەكـــەی كردەوەو،بینیم چاوی فرمێسكی پیادا ئەهاتـە خـوارەوەو لێوەكـانی نەئەجوولاَن.

چەندسوودێكی بەنرخ و چەند ئامۆژگاریەكی بەپێز

١–زۆرپاڕانـــەوەو ملكەچـــی بۆخـــوای پەروەردگاربۆئـــەوەی بـــەهۆی ئەوەوە خوای گەورە ببێتە ڕێنمونی كارت بۆقورئان لەبـەركردن ،وەك محمدی كوڕی واسع ئەفەرمی: قورئان بێسـتانی خواناسـانە هـەركاتیَ شتێكی لیَ بكەنەوە پیَ ی پاك ئەبنەوە.وەبشـزانەزۆرپاڕانەوە یەكێكـە لەگەورەترین و جوانترین ئادابـەكانی دوعـا كـردن پێغەمبـەری خـواش (صلى الله عليه وسلم) فەرموویـەتی : (لا يزال يستجاب للعبد ما لم يدع بإثم أو قطيعـــة رحم ما لم يستعجل قيل يا رسول الله ما الاستعجال؟ قال : يقـــول قـــد

دعوت وقد دعوت فلم يستجب لي فيستحسر عند ذلك ويدع الـــدعاء) أخرجه مسلم من حديث ابى هريرةرضي الله عنه

(واتــه:خــوای پــەروەردگار وەلاٌمــی بەنــدەی خۆیدەداتــەوە ئەگــەر پاڕانەوەکەی بۆ تاوان وپچڕانی سیلەی ڕەحم نەبێت وبەپەلەش نەبێت لێی ووتیان ئەی پێغەمبەری خوا ﷺبەپەلەبوون چیە لێی ؟ فەرمووی :بلێـت هــەرداوام کـرد لـەخوا و هــەرداوام کـرد وەلاٌمەکـەیم نـەبینی ، ئــەوکات دوعاکــەی ڕادەگیرێــت وبەســەریدا دەدرێتــەوە) هــەروەکو چۆنیش وتویانە هەرکـەس بـەردەوام بێـت لـەدەرگادان نزیکـە کـەدەر گای بۆ بکرێتەوە .

٢-دەبێت ڕۆژانە قورئان بخوێنیت و لێی دانەبڕێیت وەبەشێوەیەکیش بێـت کەکـەمتر نـەبێت لـەجوزئێك وەپــێش هەمووئیشــەکانتی بخـەیت تەنانــەت پــێش هــەموو زانســتێکیش کــەدەیخوێنیت ،لەبــەرکردنی قورئانەکە وات لێنەکات کەببێتە ڕێگـر لێـت بـۆ خوێندنـەوەی چـونکە خوێندنەوەی یارمەتی دەرێکی گەورەیە بۆ لەبەرکردنیش.

٣- بەردەوام بوون لەسەر خوێندنی زیکرەکانی بـەیانیان و ئێـواران و کاتی خەوتن ،وەهەروەها بەردەوام بـوون لەسـەر ئـەو زیکرانـەش کـە مرۆڤی موسڵمان دەپارێزێ لە شەیتان چونکە زیکر دوژمنی شەیتانە.

خوای گـەورە دەفـەرموێ: ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَـــدَاوَةَ وَالْبَغْضَاء فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللّهِ وَعَنِ الصَّلاَةِ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ﴾ سورة المائدة(٩١).

چونكە ئەگەر خوای پەروەردگار تۆی پاراست لە شەیتان بە هۆی ئەو زیكرانـەوە ئـەوا وات لێ دەكـات كـە بـەردەوام بیـت لەخوێندنـەوەی قورئان و لەبەر كردنی ، چونكە بەڕاستی شەیتان (خوا پەنامان بدات) ئەگەر نەتوانێ گوناهی گەورەی وەكو هاوەڵ بڕیاردان بـۆ خـوا پێمـان بكـات ئـەوا هـەوڵ دەدات گوناهـە گـەورەكانی ترمـان پێبكـات ئەگـەر ئەوەشی نـەتوانی ئـەوا هـەوڵ دەدات كـە گوناهـە بچووكەكانمان پـێ بكـات ئەگـەر ئەوەشـی نـەتوانی ئـەوا هـەوڵ دەدات كـە دوودڵـی بـۆ دروست بكات لە كارێكـا كـە هـیچ پاداشـت و سـزایەكی لەسـەر نیـیە ئەگـەر ئەوەشـی نـەتوانی هـەوڵ دەدات كـەوات لێ بكـات كـە چـاكە گەورەكان نەكات و خـەریكی دەكـات بـە چـاكە بچووكەكانەوە وەكـو ئەوەی كەسێك نوێـژی سـوننەت بكـات لەولاشـەوە نوێـژی جەماعـەت بكرێت ئەم خۆی بە نوێژە سوننەتەكەوە خەریك بكات و گـوێ نـەدات بـە نوێـژە جەماعەتەكـە، یـان بچـێت شـیعر لەبـەر بكـات و واز لـە لەبەركردنی قورئـان بهێنێـت بەكـەمی نـەبێت لـەكاتێكا شـیعر قسـەی خەڵكەو قورئان ووتەی خوای گەورەیە.

٤- دوا نەكەوتن لە كۆڕی زانایان بەتایبەتی كۆڕێك كە باسی قورئانی تێدا بكرێت مەگەر عوزرێكی هەبێت.

جا براكەم بڕوانە ئەو پۆزشە (عوزر)ە دەبێت چۆن بێت ئەگەر معامەلەیەكت هەبێ لەگەڵ كۆمەڵێ كەسدا خێری ٥٠٠٠دۆلاری بۆ تۆ هەبێ ئایا دوا دەكەوی لە بەدەست هێنانی ئەو قازانجە؟؟!

واتە تۆ دەبێ بزانی عوزرەكەت گەورەترە یان كۆڕو مەجلیسی زیكرو قورئان خوێندنەكە دەبێ بۆ خۆت بەراوردێك بكەیت لەنێوان كۆڕەكەو عوزرەكەت.

هەندێك خەڵكی هەیە كاتێك بانگ بكرێت بۆ ئاهەنگێك هەر چۆنێك بێت خۆی دەگەیەنێت پێ ی، بەڵام ئەگەر بانگی بكەن بۆ كۆڕیی زانستی پشتی تێ دەكات!! وەهەندێكی تر لە ڕۆژگاری ئەمڕۆدا دەڵێن خۆم دوای دەتوانم بە كاسێت گوێ لە كۆڕەكە بگرم!! بەڵام ئەو فەقیرە نازانێت مەحروم دەبێت لەو هەموو پاداشتە گەورەیە

(عن أبي هريرة قال: ما اجتمع قوم في بيت من بيوت الله يتلون كتاب الله عزوجل، ويتدارسونه بينهم إلا نزلت عليهم السكينة وغشيتهم الرحمة وحفتهم الملائكة وذكرهم الله فيمن عنده)رواه مسلم وأبو داود.

٥- وابكەیت كە بتوانی هاوەڵێك لەگەڵ خۆت دا پەیدا بكەی بۆ ئەوەی هەم تۆ وەهەم ئەویش یارمەتی دەری یەكتر بن بۆ یادی خوا چونكە لەم ڕۆژگارەی ئەمڕۆدا زۆر لەهاوەڵان ئەگەر بانگیان بكەی بۆ

خوێندنی قورئان یەکسەر دەڵێ ئیشم هەیە و دەڕوا، بەلاّم ئەگەر بانگی بکەی بۆ ئەوەی هەندێ قسەی خۆش و نوکتەو ....هتد ئەوا ناڕوات، بۆیە پێویستە هەوڵ بدەیت کە هاوەڵێکی چاکت چنگ بکەوێ بۆ ئەوەی ڕێنیشان دەرت بێت بۆ خوێندنی قورئان بەڕاستی ئەوە گەنجینەیەکی بەنرخە.

٦- ئەگەر نوێژت کرد لەدوای ئیمامەوە بەباشی گوێ بۆ ئەو ئایەتانە بگرە کە ئیمامەکە دەیخوێنێ وە خۆشت بۆ ئەوە ئامادە بکە کەگوێ ی بۆ بگریت نەك بۆی ڕاست یکەیتەوە یەلاّم ئەگەر لێ ی تێ چوو بۆی ڕاست کەرەوە لەبەر گەورە ڕاگرتنی ووتەی خوا و پاراستنی. ئەگەر وانەبێت ئەو وەك ئەوە یە کەلە (سنن ابن ماجه) بە(سند) ێکی صحیح هاتووەلە(ابوهریرە ﵁)ەوەکەفەرموویەتی: پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی:" من تعلم العلم ليباهي به العلماء،أوليماري به السفهاء،أو ليصرف به وجوه الناس اليه، ادخله الله جهنم".واتە: هەرکەسێ هەرزانستێ فێربێ بۆ ئەوەی کە شانازی بکات پێی بەسەر زانایانەوە یان خۆی دەرخات لای نەزانەکان یان خەڵکی بۆ لای خۆی ڕاکێشێ خوای گەورە ئەیخاتە دۆزەخەوە.

٧- بزانە کە لەبەر کردنی قورئانی پیرۆز سەرەتای هەموو زانستەکانە، وەهەر ئایەتێك کەتۆ لەبەری دەکەیت دەرگایەکی

كراوەیە بۆ لای خوای گەورە، وەهەر ئایـەتێکیش لەبـەر نەکـەیت یـان لەبیرت بچێتەوە دەبێتە دەرگایەکی داخراو لەسەرت.

ئەئەمە دۆخی تۆیە لـەنێوان خـۆت و خـوای گـەورەدا، وە بشـزانە کـە موسڵمان ئەگەر پڕ هەموو دنیا ئاڵتونی بدەنیٚ و بۆی دەستەبەر بکەن ئەوا هێشتا ناگاتە لەبیر چوونەوەی سورەتێکی کورتی قورئان، بەڵکو ناگاتە حەرفێك لە قورئان.

بۆیە پێویستە زیاتر گەرم و گوڕ و سوور بین لەسـەر لەبـەرکردنی ئـەو سوورەتانەکەی کە لەبەرمان نیـیەو هـەروەکو چـۆن سـوورین لەسـەر لەبەر کردنی سوورەتەکورتەکان.(هەندیٚ لەزانایان بەباشیان نـەزانیوە کەبوتریٚ بچوکترین سورەت لەقورئان چونکە قورئان بچووکی تیا نیـە بەڵکو بوتریٚ کورتتریت سورەت.)

٨- هەولٚ بدە لەکاتی قورئان خوێندندا دەست نوێژێکی چـاك بگریـت مەبەست لە دەست نوێژێکی چاك ئەوەیـە کـە وەکـو چـۆن پێغەبـەری خوا ﷺ دەست نوێژی گرتووە تۆش هەر بەو شێوەیە بیگرەو هـەموو سوننەتەکانیش جیٚ بەجیٚ بکە بە پێی توانا.

٩-تەوبـە کـردن وداوای لیٚ خـۆش بـوون کـردن لـە خـوای گـەورە بەبەردەوامی ، چونکە هـۆی سـەرەکی بـۆ لـەبیر چـوونەوەی قورئـان گوناهو تاوان کردنە هەروەکو عبدالله ی کوڕی مەسعود فەرموویـەتی : (إنـي لأحتسـب أن ینسـى العلـم قـد عَلِمَـه بالـذنب یعلمـه) واتـە مـن

وادادەنێم کە ئەگەر فێری زانستێك بووی ئەوا لەبیرت ناچێ مەگەر بە هۆی تاوانەوە نەبێت کە بیکەی (جامع بيان العلم وفضله).

ئیمام ئەبو حەنیفە ڕەحمەتی خوای لێ بێ هەرکاتێك کێشەیەکی لەمەسەلەیەکدا بۆ دروست ببوایە بە هاوەڵەکانی دەفەرموو ئەوە هیچ شتێك نییە کە ئەو کێشەیەم بۆ دروست دەکات ئیلا گوناهێکە و کردوومە پاشان داوای لێ خۆشبوونی دەکرد وە جاری وا هەبوو هەڵدەسا نوێژی دەکردو دەپاڕایەوەو خێرا کێشەکەی بۆ چارەسەر دەکرا پاشان دەیفەرموو تکام وایە خوای گەورە تۆبەکەی لێ وەرگرتبم ئەمانەی بۆ فضیل ی کوڕی عیاض باس کرد دەستی کرد بە گریانێکی زۆر و فەرمووی ئەئەوە لە کەمی گوناهییەوەیە بەلاّم غەیری ئەو ئاگای لەوە نی یە(طبقات الحنفية) لعلى القارى(٢/٤٨٧)..

وەلە(تذهيب والترهيب) ی ابن حجر باسی وکیع ی کوڕی جراحی کوفیمان بۆ دەکات کە یەکێکە لە پێشەوا گەورەکان دەڵێت خەڵکی کاتێك شت لەبەر دەکەن بە قورسی بۆیان لەبەر دەکرێت زوو لەبیریان دەچێتەوە بەلاّم ئەم کە شتی لەبەر کرد زۆر بەئاسانی دەچەسپێت لە مێشکیدا.

علي کوڕی خشرم دەفەرموێ هەموو کاتێك کە وکیعم دەبینی هیچ کاتێك نەمبینیوە کتێبی پێبێت بەڵکو خێرا هەمووی لەبەر دەکرد بۆیە

پرسیارم لێی کرد چی شتێت باشە بۆ ئەوەی مێشکم باش بکات بۆ لەبەر کردن فەرمووی: وازهێنان لە گوناه و تاوان .

إبن القيم ڕەحمەتی خوای لێ بێ لە کتێبی فوائد دا فەرموویەتی : (تاوان بریندار بوونە زۆریش لەبرینەکان دەبنە هۆی کوشتن)وە دەفەرموێ بەندە توشی هیچ سزایەك نابێت کە گەورەتربێت لەدڵ ڕەق بوون و دوور کەوتنەوە لە خوای گەورە دوورترینی دڵەکانیش لە خوای گەورەوە دڵێکە کە بەتاوان ڕەق بووبێت.هەرکاتێکیش دڵ ڕەق بوو فرمێسکی چاوان ووشك دەبێت .

هۆی دڵ ڕەق بوونیش چوار شتە ئەگەر بەکاریان بێنیت زیاد لە پێویست ئەوانەش : (خواردن و خەو و قسەکردن و تێکەڵاوی)کردن،وە هەروەها باسی شوێنەوارەکانی تاوانکردنمان بۆ دەکات لە (**جواب الكافي لمن سأل عن دواء الشافي**) و دەفەرموێ: بێ بەش بوون لە زانست چونکە زانست نورێکە خوای گەورە دەیخاتە نێو دڵەکانەوە تاوانیش ئەو نورە دەکوژێنێتەوە، کاتێك ئیمامی شافعی لای مامۆستاکەی (مالك) دەرسی دەخوێند ئیمامی مالك زۆر سەری لێ دەسوڕما لەو هەموو زیرەکی و ووریای و جوان تێگەیشتنی لە دەرسەکانی، ئیمامی مالك پێی فەرموو: شافعی من وای دەبینم خوای گەورە نورێکی خستۆتە نێو دڵتەوە ئەو نورە مەکوژێنەوە بە گوناهو تاوان.

ئيمامى شافعى فەرموويەتى :

شكوت إلى وكيع سوء حفظي *** فأرشدني إلى ترك المعاصي

وأخبرني بأن العلم نور ***** ونور الله لا يُهدى لعاصي

واتە:شكاتى خراپى **حفظم** كرد لاى وەكيعى مامۆستام

پێى ووتم: ڕۆڵە شافيعى وازبهێنە لە **(آثام)**

چونكە بزانە كەعيلم و زانيارى وەكو نوورە

دڵنياش بە ئەو نوورە لەتاوانكارەوە دوورە

ابن كثير سەبارەت بەم ئايەتەى سورەتى(الشورى) ﴿وَمَا أَصَابَكُم مِّن مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُو عَن كَثِيرٍ﴾لە تەفسيرەكەى دا دەفەرموێت:لە ضحاكەوە كە فەرموويەتى: نازانين ئەگەر كەسێك قورئانى لەبەر كردبێت پاشان لەبيرى چوبێتەوە مەگەر بەهۆى تاوانەوە بووبێت، پاشان ئەم ئايەتەى خوێندەوە﴿وَمَا أَصَابَكُم مِّن مُّصِيبَةٍ....﴾ فەرمووى دەبێ چ بەڵايەك گەورە تربێت لەلەبير چوونەوەى قورئان.

١٠- ئاگەدار بوون لەوەى كە خۆت لەلا بايى نەبێت و لە خۆت دەرنەچيت بەوەى كە قورئانت لەبەرەو... با فێربوون و لەبەر كردنت تەنها لەبەر ڕەزامەندى خواى گەورە بێت و بە مل كەچى و ئارامى لەسەر خۆى لەگەڵ دا بێت نەك خۆبەزل زانين.

زانای گەورە المناويله(**فيض القدير**) دەفەرموێت : بەراستی زانست بەدەست نایەت تەنها بە مل کەچی و گوێ ڕایەڵی نەبێت. مل کەچی قوتابی بۆ مامۆستاکەی سەربەرزیە بۆی وە خۆبەکەم زانینی گەورەیی یە . **السليمي** دەفەرموێت: چ کەسێکی بوێر هەبوو پرسیار لە ابن مسیب بکات هەتاوەکو مۆڵەتی لێ وەرنەگرتایە هەر وەکو چۆن مۆڵەت لە ئەمیر وەردەگیرێت بۆ پرسیار کردن ، لێرە دا مەبەست پێی گەورەیی ابن مسیب و مل کەچی پرسیارکەرەکەیە.

ئیمامی شافعی دەفەرموێت: کاتێك لەلای مالك بووم پەڕەم بەنەرمی هەڵ ئەدایەوە نەبادا گوێی لە قرتە قرتی بێت.

وە ربيع دەفەرموێ کە قوتابی ئیمامی شافعی بووە سوێند بە خوا قەت ئەوەندە بوێر نەبوومە کە ئاو بخۆم و شافعی سەیرم بکات.

جا سەیر بکە خوا ڕەحم بە من و تۆش بکات بزانە پێشینانی ئێمە چۆن بوونە بۆ بەدەست هێنانی زانست، بۆیە دەڵێم ئاگەداربە جارێکی تریش دەڵێم ئاگەداربە کە سەیری خەڵکی بکەی بە چاوێکی نزمەوە بەوەی کەتۆ قورئانت لەبەرەو ئەوان لەبەریان نیە بەوە کە تۆ زانست دەزانیت و ئەوان نایزانن ئەئەوە بەلأیە بەلأم چ بەلأیەك!!

١١- بزانە براکەم کە لەبەرکردنی قورئان نیعمەتێکی گەورەیە بەسەر ئەو کەسەی کە کتێبی خوا لەبەر دەکات شایستەی ئەوەیە کە لەناخی دڵەوە سوپاسی خوا بکەیت ئەی ئەو کەسەی کە قورئانت

لەبەرە سوپاس و ستایشی خوابكە لەسەر گەورەیی ئەو نیعمەتەیە هەروەكو خوای گەورە دەفەرموێت:﴿ وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ﴾ سورة إبراهيم (٧).

چەند یاسایەكی بنچینەیی بۆ لەبەر كردنی قورئان

ئەو كەسەی خۆی خەریك دەكات بەقورئان لەبەر كردنەوە چەند یاسایەك هەیە دەبێت ڕەچاویان بكات، ئەو یاسانەش ئەمانەن:

یەكەم: دڵسۆزی نییەت و ئیخلاصی بۆ خوای گەورە لەگەڵ بوونی مەبەستێكی باش هەتاوەكو قورئان لەبەركردنەكە لەبەر خوا بێت بۆ بەدەست هێنانی بەهەشتی ڕازاوەو نەبڕاوەی خوای گەورە، چونكە هەركەسێك قورئان خوێندنەكەی بۆ خوا نەبێت و بۆ ڕوپامایی و سەروەتی دونیایی بێت ئەوە هیچ پاداشتی بۆ نانوسرێت بگرە ئەو كەسە گوناهباریش دەبێت چ جای پاداشت،

خوای گەورەش دەفەرموێت: ﴿ مَن كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لاَ يُبْخَسُونَ *أُوْلَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الآخِرَةِ إِلاَّ النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُواْ فِيهَا وَبَاطِلٌ مَّا كَانُواْ يَعْمَلُونَ﴾ سورة هود (١٥-١٦). واتە: هەركەسێ تەنها ژیانی دنیاو ڕازاوەیەكەی بوێ، پاداشت و هەوڵ و كۆششی ئەو كەسانە دەدەینەوە، ئەوانە لە دنیادا مایە پوچ نابن !! بەلاَم ئەوانە لە ڕۆژی دوایی دا، جگە لە ئاگری

دۆزەخ هیچی تریان دەست ناکەوێ وە هەوڵ و کۆششەکەیان مادام لەبەر خوا نەبوو تەنها بۆ ماڵی دنیا بوو هەمووی پوچەڵ و بەتاڵ و بێ نرخە، هەروەها خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿ مَّن كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاء لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلاهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا*وَمَنْ أَرَادَ الآخِرَةَ وَسَعَى لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ كَانَ سَعْيُهُم مَّشْكُورًا﴾ سورة الإسراء (١٨-١٩).

واتە: ئەوەی مەبەستی لە کردنی کردەوەکانی تەنها دنیا بێ کە بە پەلەو خێرایی تێدەپەڕێ ئێمە بە ئارەزووی کەس ناکەین، بەڵکو هەرچیمان بوێت بە زووی و بەویستی خۆمان، وەبەهەرکەسێ کە بمانەوێ دەیبەخشین ئەو جۆرە کەسانە واتە دنیا پەرستان دەخەینە ناو دۆزەخەوە بەسەر زەنشت کراوی و ڕاونراوی، بەڵام ئەوەی مەبەستی ئەودنیا بێت و هەوڵ و کۆششی چاکی بۆ بکات لە هەمان کاتیش دا ئیمان دار بێت، هەوڵ و کۆششی ئەم جۆرە کەسانە جێگەی ڕێزو سوپاسە و سوپاسکراون.

ئەبو هورەیرەش (رضي الله عنه) لە پێغەمبەری خواوە ﷺ بۆمان دەگێڕێتەوە کە دەفەرموێت : (إن أول الناس يقضى يوم القيامة عليه، رجل استشهد. فأتى به فعرفه نعمه فعرفها. قال: فما عملت فيها؟ قال: قاتلت فيك حتى استشهدت. قال: كذبت. ولكنك قاتلت لأن يقال جريء. فقد قيل. ثم أمر به فسحب على وجهه حتى ألقي في النار. ورجل تعلم العلم وعلمه

وقرأ القرآن. فأتي به. فعرفه نعمه فعرفها. قال: فما عملت فيها؟ قال: تعلمت العلم وعلمته وقرأت فيك القرآن. قال: كذبت ولكنك تعلمت العلم ليقال عالم. وقرأت القرآن ليقال هو قارئ. فقد قيل. ثم أمر به فسحب على وجهه حتى ألقي في النار. ورجل وسع الله عليه وأعطاه من أصناف المال كله. فأتى به فعرفه نعمه فعرفها. قال: فما عملت فيها؟ قال: ما تركت من سبيل تحب أن ينفق فيها إلا أنفقت فيها لك. قال: كذبت. ولكنك فعلت ليقال هو جواد. فقد قيل. ثم أمر به فسحب على وجهه. ثم ألقي في النار)رواه مسلم فى صحيحه.

واتە: یەكەمین كەسێك دادگایی دەكرێت لە ڕۆژی قیامەت دا پیاوێكە شەهید بووە، دەهێنرێت و خوای گەورەش نازو نیعمەتەكانی خۆی پێ دەناسێنێ و ئەویش دانی پێدەنێ، خوای گەورەش پێ دەفەرموێت: دەی باشە چیت تێدا كردوە؟ ئەویش دەڵی : جەنگاوم لە پێناوی تۆدا تاوەكو شەهید بووم ، خواش دەفەرموێت: درۆت كرد ، بەڵكو بۆ ئەوە جەنگت كردوە كە پێت بڵێن ئازایە، ئەویشت پێ وترا، ئینجا فەرمان دەدرێت كە لەسەر ڕوومەت ڕایبكێشن و فڕێی بدەنە ناو دۆزەخەوە،وەهەروەها پیاوێكیش فێری زانست بووە و خەڵكیشی فێر كردووەو قورئانی خوێندووە، ئەویش دەهێنرێت و خوای گەورەش باسی نازو نیعمەتی خۆی بۆ دەكات و بیری دەخاتەوە و ئەویش دانی پێ دەنێ،خوایش دەفەرموێت:دەی باشە

چيت تێدا كردوه؟ ئەويش دەڵێ فێری زانست بووم و خەڵكیشم فێركردووەو لەبەر خاتری تۆش قورئانم خوێندە، خوای گەورەش پێی دەفەرموێت: درۆت كرد بەڵكو بۆ ئەوە فێری بووی تاوەكو پێت بڵێن زانایە، قورئانیشت خویندوه تاوەكو پێت بڵێن قورئان خوێنە ئەوەشت لە دنیا پێوتراوە، پاشان فەرمان دەدات كێش دەكرێت و لەسەر ڕوومەتی فڕێ دەدرێتە ناو ئاگرەوە، پیاوێكیش خوا دەرووی خێری لێ كردۆتەوەو لە هەموو جۆرە ماڵێكی پێ بەخشیوە، دەهێنرێت و خوای گەورە باسی نازو نیعمەتی خۆی بۆ دەكات و بیری دەخاتەوە ئەویش دانی پێدادەنێت، خواش دەفەرموێت: باشە چیت كردووە؟ ئەویش دەڵێ : هیچ ڕێگەیەكم نەهێشتۆتەوە كە تۆ پێت خۆش بێت ماڵی تێدا بەخت بكرێت و نەمگرتبێتە بەر لە پێناوی تۆدا، خواش دەفەرموێت: درۆت دەكەیت، بەڵكو بۆ ئەوە وات كرد تاوەكو پێت بڵێن كەسێكی بەخشندە و نان بدەیە، ئەویشت لە دنیادا پێ ووترا، پاشان فەرمان دەكرێت لەسەر ڕوومەتی ڕایبكێشن و فڕێی بدەنە ناو ئاگرەوە.

دووەم : وورە بەرزی پاڵنەری دەروونی: زۆر گرنگە بۆ ئەو كەسانەی كە دەیانەوێت قورئان لەبەر بكەن چونكە دەبێت لە خوێندنەوەدا هەست بە چێژو خۆشی قورئانی پیرۆز بكەن، چونكە قورئان شیرینییەكی تایبەتی هەیە ئەو كەسەش چێژی دەكات كە بەدوایدا

بگەڕێت،بۆ بە دەست هێنانی ئەو چێژەش لە كاتی بەدوا گەڕانیدا دەبێت وورەت بەرز بێت و ئازایەتكی ڕاستەقینەت هەبێت بۆی هەتاوەكو بەدەستی بێنیت و لە دەستت دەرنەچێت.

خوای گەورە باسی ئەو چێژەمان بۆ دەكات كە ئیماندار دەینۆشیٚ و دەفەرموێت: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ سورة الأنفال(٢)

واتە: بێگومان ئیمانداران تەنها ئەوانەن كە هەركاتیٚ ناوی خوا برا دڵیان دادەچەڵەكێت و ڕادەپەڕن، لەوەودوا ئارام و ئاسوودە دەبن و هەركاتێك ئایەتەكانی ئێمەیان بەسەر دا خوێندرایەوە ئیمان و باوەڕیان پتەو ترو وورەیان بەرز تر دەبێت،بەڕاستی ئەو ئیماندارانە پشت بە پەروەردگاریان دەبەستن. وەهەر كاتێك وایان لێهات ئەوا چاویان لەبڕینی كتێبەكەی خوا هەڵنابڕن و لە خوێندنەوەی تێر نابن.

سیٚ یەم : دیاری كردنی كات و شوێنێكی وا كە چالاك بێت و دوور بێت لە هەموو سەرقاڵی و هیلاكیەك و ئاگادارو ووریا بیت لەوەی كە دەیخوێنیت چونكە زۆرێك هەن بە بچربچڕاوی وسستی قورئان لەبەر دەكەن زۆریش دەست پیٚ دەكەنەوە بەلاٌم هەر بەسستی بەبیٚ ئەوەی هیچ ئەنجامێكی باشی لیٚ بكەوێتەوە هۆیەكەشی ئەوەیە كە بیرو هۆشی لای قورئانەكە نیە بۆیە چارەسەركردنی تەنها ئاگەدار بوون

و وريا بوونـه لـه خوێنـدنی قورئانەکـه بەتـەواوی و بـەبێ تەمبـەڵیو سستی کردن.

چوارەم : دابەش کردنـی کاتـەکانی شـەو و ڕۆژ بـه شـێوازێکی بـاش، دابەش کردنی کاتیش چەند سودێکی هەیه :

أ- زوو چالاك بوونەوەو ووره بەرزی .

ب- نەمانی تەمبەڵی و سستی.

جـ- هەوڵ و کۆشش کردن و وازهێنان له شتی پڕو پوچ.

پێنجـەم : ڕاست خوێندنەوەی و بـاش دانپێنـانی ووشـەکان، ئەمـەش ئەگەر گوێ نەگرێ له قورئان خوێندنی باش نابێت، بۆیه دەبێت پشت ببەستی به یەکێك کـه قورئـان و تەجوید بـاش بزانێـت، هـەر چـەندە دەستی باڵاتیش هەبێت لـه زمـانی عـەرەبیدا، چـونکه قورئـان تـەنها بەوه فێر دەبیت که دەماو دەم لێی وەرگری، پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) هەر بەو شێوەیه لـه جـوبرەئیلی وەرگرتـووه و هـەموو سـاڵێ جارێك قورئانی لای جوبرەئیل دەخوێندەوه تاوەکو ئەو سـاڵەی کـه وەفـاتی کرد، ئەو ساڵه دووجار قورئانی بەتەواوەتی بـۆ خوێنـدەوه، هـەروەها هـاوەڵانیش هـەر بـەو شـێوەیه لـه دەمـی پێغەمبـەری خوایـان (ﷺ) وەرگرتـووه وه پـاش ئـەوانیش هــەر بـەو شـێوەیه دەم بـۆ دەم بـه ئێمەش گەشتووه ، وه شتێکی تریش هەیه بۆ یارمەتی دانـت ئـەویش له ڕێگەی کاسێت و شریتەوه بۆ ڕاست کردنـەوەی هەڵـەکانت ، بـەڵام

ئـەوەش ئـەوە ناگەیـەنێت كـە واز لـە قورئـان خوێنـدن بهێنیـت لای مامۆستایەك ، چونكە ئەگەر شریتیش هـەبێت زۆر جـار خـۆت هەسـت بەهەڵـەكانی خـۆت ناكـەیت و شـریتیش هەڵـەت لێ ناگرێـت،وە هـیچ كاتێكیش پشت مەبەستە بەو شریتانەی نوێژی تەراویح.

شەشـەم : دیـاری كردنـی ئەوەنـدەی كـە دەتـەوێ لەبـەری بكـەی ،بۆنموونە ڕۆژی ١٠ ئایەت دیاری دەكەی یـان لاپەڕەیـەك یـان حزبێـك یان چارەكە حزبێك یان زیاتر یان كەمتر بەپێی توانای خۆت.

حەوتەم : لەبەر كردن بەپێی ئەو بەرنامەیەی كەدات ناوە، واتە نەزیاد لەبەر بكەیت لەوەی كە ڕۆژانە داتناوە نە كەمتریش لەبـەر بكـەیت بـۆ ئەوەی هۆش و هەستت تەنها بەئەوەندەوە خەریك بێـت كـە بـە پێـی بەرنامەكـەت داتنـاوە، وە ئـەوەی كـە ڕۆژانـە لەبـەری دەكـەی لـە نوێژەكانت دا بیخوێنە بەتایبەت لە شـەو نوێـژدا لەگـەڵ ڕەچـاوكردنی چۆنیـی خوێندنەوەی پێغەمبەری خوا(ﷺ) لەنوێژەكانیدا .

هەشتەم : هەوڵ بدە لەسەر یەك قورئان (المصحف)قورئان لەبەر بكە چونكە مرۆڤ چۆن كە بە گوێگرتن لەبەری دەكات ئاواش بەسـەیركردن لەبەری دەكات و شێوەو وێنەی لاپەڕەكە لە مێشكیدا دەچەسپێت وە دەزانێت كە فلأنە ئایەت لە چ پەڕەیەكدایە لە قورئانەكە، بەلأم ئەگەر هـاتوو هـەر جـارەو لەسـەر قورئانێـك لەبـەری بكـات ئـەوا ناتوانێـت

بەئاسانی شێوەی ئایەتەکە لە مێشکیدا بچەسپێت ولەبەری بکات بۆیە لەبەر کردنی قورئان قورس دەبێت لەسەری.

نۆیەم : تێگەیشتن لەواتاکانی ڕێگایەکە بۆ لەبەر کردن: چونکە گەورەترین و باشترین جۆری لەبەر کردن ئەوەیە کە ئەو ئایەتانەی لەبەری دەکەیت ماناکانی بزانیت، وە ئاگات لەوە بێت کە پەیوەندی ئەم ئایەتە بە ئایەتەکەی ترەوە چی‌یە، بۆیە پێویستە لەسەر ئەو کەسەی کە قورئان لەبەر دەکات تەفسیری ئەو سورەت و ئایەتانە بخوێنێتەوە کەلەبەری دەکات بۆ ئەوەی لە کاتی خوێندنەوەیدا ماناکانی لەگەڵ ئایەتەکان ئامادە بێت لە مێشکدا.

دەیەم : ئەگەر سوورەتێکت بە بەش بەش لەبەر کرد مەچۆرە سەر هیچ سورەتێکی تر هەتاوەکو سوورەتەکە لەسەرەتاوە تاوەکو کۆتایی بەیەکەوە لەبەر نەکەیت.

یازدەیەم : گوێگرتنی بەردەوام: پێویستە کە پشت بە لەبەر کردنی خۆت نەبەستیت، بەڵکو بڕۆ بۆ لای کەسێك کە قورئانی بەباشی لەبەر بێت ، بۆ ئەوەی دڵنیا بیت کە بەباشی لەبەرت کردوە، چونکە بۆ خۆت زۆر جار هەڵە دەکەیت و هەستی پێ ناکەیت، چونکە زۆرێك هەن کە تەنها پشتیان بە خۆیان بەستوەو قورئانیان لەبەر کردوە بەلاّم زۆر هەڵەیش دەکەن بەلاّم ئاگاداری نین.

دوازدەیـەم : خوێندنـــەوەو وتنـــەوەی بەبـــەردەوامی :پێغەمبـــەری خوا(ﷺ) فەرموویەتی: (والذي نفسي بيده لهو أشد تفلتا من الإبـــل في علقها) متفق عليه.

واتە: سوێند بەو كەسەی كە گیانی منـی بەدەستـە زۆر زوو لەدەست دەردەچێت هەر وەك چۆن ووشـتر ئەگـەر پەتەكـەی لێ بكەیتـەوە زوو لەدەست دەردەچێت.

هەروەها عبد الله ی كوڕی عومەر (ڕەزای خوا لە خۆیو باوكی بێت)لە پێغەمبـەرەوە(ﷺ) بۆمـان دەگێڕێتـەوە كـە فەرمویـەتی: (إذا قـــام صاحب القرآن فقرأه بالليل والنهار ذكره، وإذا لم يقرأه نسيه)رواه مسلم.

واتە: ئەگـەر قورئـان خـوێن، بەشـەو وڕۆژ قورئـانی خوێنـد ، لـەبیری دەمێنێت ، بەڵام ئەگەر نەیخوێند لە بیری دەچێتەوە.

زۆر جـار قورئـان خـوێن ماوەیـەكی كـەم وازی لێ دێنـێ دەبینـی كـە لـــەبیری چـــووەتەوە، بۆیـــە پێویســـتە بـــەردەوام دەوری بكاتـــەوەو شەونخونی بكات بۆ لەبەر كردنی ، بۆیە ئەو كەسەی كە قورئان لەبەر دەكات لای كەمی دەبێت هەموو ڕۆژێك دەوری بكاتەوە.

سـیازدەیەم : ئاگـــادار بـــوون لـــەو ئایەتانـــەی كـــە لەیـــەك دەچـــن (المتشـابهات) هـەم لـەماناو وەهـەم لـە ووشـەدا ، هـەتاوەكو زیـاتر ئیهتیمامی پێ بدەین لەبەر كردنەكەتیش چاكترو باشتر دەبێت.

خوای گـەورە دەفـەرموێت :﴿ اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَـابِهًا مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاء وَمَن يُضْلِلْ اللَّهُ فَمَا لَـهُ مِـنْ هَادٍ﴾ سورة الزمر(٢٣).

چواردەیەم : قواستنەوەی ئەو ساڵە ئاڵتونیانە بۆ لەبەرکردن.

ئەو ساڵانەش لە تەمەنی پێنج ساڵیەوەیە تاوەکو بیست و سێ‌ساڵی کەلەبەر کردن لەو ساڵانەدا زۆر باشتر و گرنگترە لـە سـاڵەکانی دواتـر چونکە دوایی ئـەوە لەبـەرکردن کـەمتر دەبێـت و تێگەیشـتنیش گـران تردەبێت هەر بۆیە وتراوە

(الحفظ في الصغر كالنقش على الحجر والحفظ فى الكبر كالنقش على الماء)

واتە: لەبەر کردن لە تەمەنی منداڵی دا وەکو نەقش وایە لەسەر بـەرد واتە دەچەسـپێت و ڕەش نابێتـەوە. وەلەبـەرکردن لەگەورەییـدا وەك نەقش وایە لەسەر ئاو.

چەند هۆکارو ڕێگایەك بۆ لەبەر کردنی قورئانی پیرۆز

١-ئەو قورئانەی کـە لەسـەری لەبـەر دەکـات بابەشـێوەیەك بێـت کـە سەرەتای لاپەڕەکە بە سەرەتای ئایەت بێت و ، کۆتـایی لاپـەڕەکـەش کۆتـای ئایـەت بێـت ، بـا هـەموو سـەرەتای جوزئـەکان لەسـەرەتای پەڕەکانەوە بێت بۆ ئەوەی ئاسان تر بێت بۆ قورئان خوێن و هـۆش و هەستی لای یەك پەڕەیان بێت کە کۆتـای جوزئەکەیـە یـان سـەرەتای

جوزئەكەیە ، لەبەر ئەوەی لە مێشكدا بە شێوەیەك تێكەڵاوی لە ڕووی پەڕەكاندا دروست ئەبێت .

٢- ئەگەر بۆی بكرێت ئەو قورئانەی كە پێیەتی جوزء جوزء كرابێت جا یەك جوزئی بێت یان پێنج جوزئی جیاوازی‌یەكی ئەو تۆی نی‌یە بۆ ئەوەی بتوانێت بە ئاسانی لە گیرفانیدا هەڵی بگرێت بۆ كوێی بوێت بیبات لەگەڵ خۆی .

٣- خوێندنەوەی ئایەتەكان لەسەر خۆ : واباشە كە لەسەرەتادا لەسەر خۆی ئایەتەكان بخوێنێ بۆ ئەوەی ئایەتەكان بەگشتی لە مێشكیدا بچەسپێت .

٤- ئەو كەسەی قورئان لەبەر دەكات بۆی بكرێت بەتەنها لەبەری نەكات بەڵكو هاوەڵێكی لەگەڵ بێت و پێكەوە قورئان لەبەر بكەن و پێكەوە بگونجێن لە ڕووی تەمەن و پەروەردەی و خوێندنی‌یەوە .

٥- دابەش كردنی ئەو ئایەتانەی كە لەبەری دەكەیت بە شێوەیەك كە بابەتەكانی ناو ئایەتەكان تێكەڵاو بەیەك نەكەیت بۆ نموونە كۆمەڵە ئایەتێك باسی حوكمێكی سەربەخۆ دەكەن تێكەڵاوی بكەیت لەگەڵ كۆمەڵە ئایەتێك كە باسی بەسەر هاتیێ دەكەن ، یان بۆنموونە ئایەتێك بە ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ ﴾ دەست پێ دەكات دەگاتە ئایەتێكی تر كە بە ﴿يَا أَيُّهَا النَّاس﴾ئەمە جیاوازە لە بابەتەكەی پێشوو ئەگەر وات كرد

ئەوا هەردوو لاپەڕەکەت لێدەبێت بەیەك لەوانەیە کە زۆر جار لێت تێك بچێت .

٦–خوێندنی ئەو ئایەتانە لـە نـاو نوێـژدا کەلەبـەری دەکـەیت ،ئەگـەر چەند ئایەتێکت لەبەر کرد خێرا لەناو نوێژەکانت دا بیان خوێنە و هەر جارێکیش لەبیرت چوو بگەڕێرەوە بۆ سەر قورئانەکە و سەیری بکـە ، بەڵام شەو نوێژ کاریگەری زۆری هەیە لەسەر لەبەرکردن ،

خوای گەورە دەفـەرموێت :﴿ إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْءًا وَأَقْوَمُ قِيلًا﴾ سورة المزمل(٦).

واتە: بەڕاستی شەو بێداری زۆر کاریگەرەو ئاسەواریشی زۆرە .

٧– رێگـای نوسـینەوە : ئەمـەش بـەوە دەبێـت کـە ئـەو کەسـەی دەیەوێت بەباشی قورئان لەبەر بکات یان لەبەر کردنـی خراپـە ئایـەت ئایەت پاش سەیر کردنی قورئانەکەو لەبەر کردنی بە ماوەیەکی کـاتی لەسەر تەختە ڕەشێك یان وەرەقەیەك بینوسێتەوە پـاش ئـەوەی کـە بەتەواوی لەبەری دەکات ئەوجار بڕوات بۆ لەبەر کردنی ئایەتێکی تر.

٨– پـەیوەست بوون بەو بەرنامەیـەی کـە داتنـاوە بـۆ لەبـەر کردنـی قورئان ، چونکە هەرکەسێك کەبیەوێت قورئان لەبـەر بکـات دەبێـت بەرنامەیەکی دیاری کراوی ڕۆژانەی هەبێت و پەیوەست بێت پێوەی ، ئەو بەرنامەیەش بە شێوەیەك دابنات کە بتوانێت جێبەجێی بکات .

٩- تێگەیشتنێكی گشتی لەواتای ئایەتەكان بۆ ئەوەی كە ئاسان بێت بۆی .

١٠-هەوڵ بدات بەشداری لەو دەورانەی كە بۆ قورئان لەبەر كردن دەكرێتەوە لەناو مزگەوتەكاندا ئەمەش باشترین ڕێگەیە بۆ منداڵان .

١١- دووبارە كردنەوەی زۆر : مەبەست لە دووبارە كردنەوە ئەوەیە كە زۆر لە دوایی مامۆستاكەتەوە بیڵێیتەوە یان لە دوای ئەو شریتەی (كاسێت) كە گوێی لێ دەگریت و دووبارەكردنەوەی چەند جارێك بۆ ئەوەی ئەو ئاوازی قورئان خوێنە بچەسپێت لە ناخت دا ئەو كات بە ئاسانی لەبیرت ناچێتەوە ، ئەمەش باشترین ڕێگەیە بۆ منداڵان .

عبد الله ی كوڕی مەسعود (ڕەحمەتی خوایان لێبێت) فەرمویەتی : حەفتاو ئەوەندە سورەتم لە دەمی پێغەمبەرەوە (ﷺ) لەبەر كردوە .

- واتە تەنها گوێی لێبووە نەك بەدەرس خوێندبێتی- .

ئەو شتانەی دەبنە ڕێگر لەبەردەم قورئان لەبەر كردن

هەندێ شت هەیە دەبنە ڕێگر لەبەردەم قورئان لەبەر كردن و لەبیر چوونەوەی -خواپەنامان بدات- پێویستە ئاگادار و دووربكەوینەوە لێیان ئەوانەش بریتین لە :

١- گوناهو تاوان كردن بە زۆری دەبێتە هۆی لەبیر چوونەوەی قورئان و كوێر بوونی دڵ لە ئاستی یادی خواو قورئان خوێندن دا .

٢- پێدانەچوونەوە و بەردەوام نەبوون لەسەر گوێگرتن و لەبەر کردن .

٣- گرنگی دانێکی زۆر بە کاروباری دنیاو خۆ مەشغوڵ کردن بە شتانێکی سادەو بێسوود .

٤- لەبەر کردنی ئایەتێکی زۆر لەماوەیەکی کەمدا و ڕۆشتن بۆ ئایەت و سوورەتی تر بەخێرایی .

٥- بوونی گڕوتینێکی زۆر لەسەرەتاوەو قورئان زۆر لەبەر کردن کە لەدوایدا ناتوانێت بەردەوام بەو هەستەی پێشووی قورئان لەبەر بکات و تاقەتی نامێنێت وازی لێ دێنێت .

لەبیر چوونەوەی قورئان و چارەسەرکردنی

١- پاڕانەوەو مل کەچی کردن بۆ خوای گەورە تاوەکو دڵت جێگیر بکات لەسەر لەبەرکردنی کتێبەکەی و ئیش پێکردنی بەو شێوەیەی کە خوا پێی ڕازییە .

٢- دڵسۆزی (الإخلاص) بۆ خوای گەورە بە قورئان خوێندن بنوێنە .

٣- خۆت یەك لابکەرەوە و هەوڵ بدە بەتەواوی ئیشی پێبکەی و هەرچی فەرمانەکانە بە پێی توانا جێبەجێیان بکە و هەرچی قەدەغەکراوە خۆتی لێ بەدوور بگرەو نەیکەیت .

٤- کە قورئانت خوێند بەو پەڕی دەنگ خۆشی خۆت بیخوێنە .

٥- هەموو ڕۆژێك كەمتر لە نیو جوزء نـەخوێنیت گـەر بـۆت كـرا ئـەوا زیاتر بخوێنە .

٦- ئیش بە فەرمانی ئەم ئایەتە بكە كە خوای گـەورە دەفـەرموێت :
﴿ وَاتَّقُواْ اللّهَ وَيُعَلِّمُكُمُ اللّهُ وَاللّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ سورة البقرة.
واتە : پارێزگاری خوا بكەن خواش شارەزاتان دەكات خوا بـە هـەموو شتێك زانایە .

٧- لە كۆتایدا .... ئاگاداربە.....ئاگاداربە.....ئاگادار بە لە :

أ- لە خۆبایی بوون و ڕوپامایی .

ب- خواردنی حەرام یان ئەوانەی گومان هەیە لە حەلاڵیان .

ج- گاڵتە كردن بەوانە قورئانیان لەبەر نی‌یە یان نایزانن .

د- تاوان كردن بە گەورەو بچووكەوە .

وازهێنـان لـە بـەردەوام قورئـان خوێنـدن گـەر بـە قورسـترین بـارو دۆخیشدا بڕۆیت .

ئەو خواردەمەنی یانەی كە یارمەتی دەرن بۆ قورئان لەبەر كردن

ڕاو بۆچـوونی هەنـدێك لـەزانایان بـاس دەكـەین كـە باسـی سـوودی هەندێك خواردنمان بۆ دەكەن كە دەبنە یارمـەتی دەر لـە لەبـەركردنی قورئانی پرۆزدا.

الزّهْريّ فەرموویەتی: ئەگەر هەبێت هـەنگوین بخـۆن چـونكە هـەنگوین بۆ لەبەر كردن و چارەسەركردنە خەڵكی زۆر باشـە بـە دەقـی قورئـان

که خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿.... يَخْرُجُ مِن بُطُونِهَا شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ .. ﴾. سورة النحل (٦٩).

واتە: لەو هەنگانەوە شلەیەکی ڕەنگ جیاواز دێتە دەرەوە کە شیفایە بۆ زۆر نەخۆشی بۆ خەڵکی .

ئەگەر لە جیاتی شەکر لە هەر خواردنێکیش دا بەکاری بهێنی هەر باشە و سوودی هەیە خواردنی زەیتی ڕەشکەش سوودی زۆرە ، و ئەگەر لەگەڵ هەنگوین چەند قەترەیەك تێکەڵاو بکەیت و بەیانیان بیخۆی ئەو ڕۆژە بەخۆشی و مێشکێکی زۆر بەهێزو باشەوە بەسەر دەبەیت ، چونکە دەبێتە هۆی چالاك بوونەوەی لاشەو بەرزبوونەوەی ڕادەی شەکرە لە مرۆڤدا .

وە هاشمی فەروویەتی : هەر کەسێك حەز دەکات فەرموودەیەك لەبەر بکات ئەوا با مێوژ بخوات چونکە مامۆستاکەمان نایفی کوڕی عەباس ڕەحمەتی خوای لێبێت هەموو ڕۆژێك بیست ویەك دەنکە مێوژی پاکی دەخوارد و پێیشی دەووتین کە ئێمەیش بیخۆین چونکە سوودی زۆرە ، باوکیشم پیی دەووتم خواردنی مێوژ لەگەڵ ئاو مێشك بە هێز دەکات .

پیاوێك هات بۆ لای ئیمامی عەلی (ڕەزای خوای لێ بێ) ووتی شتم لە بیر دەچێتەوە چی بکەم ؟ ئەویش پێی فەرموو : شیری سارد بخۆ چونکە ووریای دەدات بە دڵ و وات لێ دەکات کە بەکەمی شتت لەبیر

بچێتەوە . هەروەها فەرموویەتی : هەنار بخۆن چونکە بۆ مەعیدە زۆر چاکە وە یەکێکە لە دەرمانە چاکەکان .

خواردنی ئاوی زەمزەم بە نییەتی ئەوەی کە لەبەر کردنت باش بێت چونکە پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی : **" ماء زمزم لما شرب له "** واتە : ئاوی زەمزەم بۆ هەر شتێ بیخۆی ئەو شتەت بۆ جێبەجێ دەبێ ، وە زۆرێکیش لە پێشینانی چاك بە نییەتی جیاوازی خۆیان خواردوویانەتەوە خوای گەوەرش نیازەکەی بۆ جێبەجێ کردوون . لەوانە :

١- دەگێڕنەوە کە ئیمامی إبن حجر بە نیەتی ئەوە خواردوویەتی کە وەك ئیمامی زەهەبی لێ بێت لە زانستی فەرموویەدا .

٢- ئیمامی سویطی ئاوی زەمزەمی خواردۆتەوە بە نیازی ئەوەی کە لە فیقه دا بگات بە (سراج الدين البُلقيني) و لە فەرموودەشدا بگاتە بە پلەی (إبن حجر العسقلاني) .

لە جۆری خواردەمەنییەکانیش خواردنی ماسی زۆر بەسوودە ، دکتۆر حیان شمسی باشا دەڵێت : ماسی ڤیتامینێکی زۆری تیایە بۆ بەهێز کردنی دەماغی مرۆڤ ئەو لە لێکۆڵینەوەیەکی زانستیدا دەڵێت : خواردنی زۆر وات لێ دەکات کە مێشکت بێ هێز بێت و کەمتر بتوانیت بیربکەیتەوە هەروەك لە کۆنەوە دەڵێن : سك پڕی زیرەکی لەناو دەبات .

پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی : " ما ملأ آدمي وعاءً شراً من بَطنٍه ، بحَسب ابن آدم أكلات يُقمِنَ صُلبَه ، فإن كان لا محالة فثلث لطعامه، وثلث لشرابه، وثلث لنفسه" رواه الترمذي برقم(٢٣٨٠)وصححه الألباني.

واتە : ئادەمیزاد هیچ قاپێکی پڕ نەکردوە خراپتر لە ورگی ئادەمیزاد چەن پارووە نانێکی بەسە پشتی پێ ڕابگرێت ئەگەر زۆری خوارد ئەوە سێیەکی بۆ خۆراك سێیەکی تری بۆ خواردنەوە سێیەکی تری بۆ هەناسەی.

پڕبوونی مەعیدە باشە بۆ لەبەر کردن بەلأم بەشێوەیەکی زۆر نا ، خەتیبی بەغدادی فەرموویەتی : ئەو کاتانەی کە برسیمە زۆر بۆم باشترە بۆ لەبەر کردن لەو کاتانەی کە تێرم ، وە ناشبێت خۆت بەتەواوی برسی بکەی چونکە هەندێك لە خەڵکی هەن ئەگەر برسییان بێت هیچیان بۆ لەبەر ناکرێت بۆیە لەو کاتانەدا شتێکی سووك بخۆ ، نەك زۆر خواردن ،

إبن الجماعة فەرموویەتی : زۆر خواردن وات لێ دەکات ئاو زۆر بخۆیتەوە زۆر ئاو خواردنەوەش وات لێ دەکات زۆر بخەویت خەو زۆریش گێژت دەکات و لەبەر کردنت لاواز دەکات و زیرەکیت لێ دەسێنێت و لاشەت تەمبەڵ دەکات وە ئەم شتانەش لە شەرع دا باش نین .

لە دەرفەتی تەمەن

بەرنامەیەك کە تۆ بە پیٚی توانای خۆت ڕۆژانە ئایەتەکانی قورئان لەبەر دەبکەیت بۆ ئەوەی ئەم ڕێگەیە بگریتە بەر بەرەو بەهەشت .

ئەگەر لەبەرت کرد لە ڕۆژێکدا	هەموو قورئان لەبەر دەکەیت لە ماوەی
١ ئایەت	١٧ سالٌ و ٧ مانگ و ٩ ڕۆژ
٢ ئایەت	٨ سالٌ و ٩ مانگ و ١٨ ڕۆژ
٣ ئایەت	٥ سالٌ و ١٠ مانگ و ١٣ ڕۆژ
٤ ئایەت	٤ سالٌ و ٤ مانگ و ٢٤ ڕۆژ
٥ ئایەت	٣سالٌ و ٦ مانگ و ٧ ڕۆژ
٦ ئایەت	٢ سالٌ و ١١ مانگ و ٤ ڕۆژ

ئەوەشـت لـەبیر نەچـێت هـەر پیتێـك كـە لـە قورئـانی پـیرۆزدا دەخوێنیتەوە خێرێكە و بە دەخێر بۆت دەنوسرێت بۆ نموونە بسم الله الرحمن الرحيم (١٩) پیتە بـە (١٩٠) خێـر بـۆت دەنوسـرێ !...بـەڵێ تەنها بسم الله .... چ جای ئەو هـەموو ئایەتانـەو دووبـارە كردنـەوە و لەبەر كردنیان ، بەڕاستی هەلێكەو بۆ تەمـەن هەڵكـەوتووە ، چونكە هەندێ تەرازوو هەن لە ڕۆژی دوایدا پێویستیان بەتەنها چاكەیەكە بـۆ ئـەوەی ڕزگـاری بێـت و بـڕوات بـەرەو بەهەشـت ، خـوای گـەورە بێبەشمان نەكات لەو ڕێگەیەی كە پێـی دەچـین بـۆ بەهەشت خوای گەورە پشتیوانمان بێت و ڕاستی و ئیخلاصمان پێ ببەخشێت . آمین

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته

==================================

www.ba8.org

سایتی بەهەشت

هەمیشە لەگەڵمان بن بۆ بەرهەمی نوێ

١٤٢٨ ك

Ba8@maktoob.com

سەرچاوەکان

* القرآن الكريم
* مفاتيح للتعامل مع القرآن / صلاح الخالدي
* التبيان في آداب حملة القرآن / النووي
* مناهل العرفان في علوم القرآن / محمد الزرقاني
* تيسير التجويد / محمد أحمد فراخ
* حق التلاوة / حسني شيخ عثمان
* مختصر منهاج القاصدين / ابن قدامة المقدسي
* كيف نتأدب مع المصحف / محمد رجب فرجاني
* البرهان في تجويد القرآن / محمد الصادق قمحاوي
* تجويد القرآن أسسه وتطبيقاته / عامر سعيد
* فضل القرآن / صلاح عبس
* فضائل القرآن الكريم / عبد الله الجار الله
* فن التجويد / عزة عبيد دعاس
* التخويف من النار / ابن رجب الحنبلي
* فضائل القرآن وحملته في السنة المطهرة/ محمد موسى نصر
*كيف نتدبر القرآن / فواز أحمد زمرلي
* كيف تحفظ القرآن ؟ محمد الحبش
* القواعد الذهبية لحفظ القرآن
* الفوائد لابن القيم
* الجواب الكافي لابن القيم
* صحيح الجامع الصغير وزيادته / الألباني

لەگەڵ چەند سەرچاوەیەکی تر

===================

ناوەڕۆك

پێشەكی ٤
پێناسەی قورئانی پیرۆز ٨
جۆرەكانی وازهێنان و پشت گوێ خستنی قورئان ٩
چاكەكانی قورئانی پیرۆز و خوێنەرانی ١١
یەكەم : ئەو ئایەتانەی كە هانمان دەدەن بۆ خوێندنەوەی قورئان و تێڕامان لێی و كاریگەر بوون پێی :
دووەم : چەند فەرموودەیەك كە هانمان دەدەن بۆ خوێندنەوەی قورئان و تێڕامان لێی و كاریگەر بوون پێی :
سێ یەم : ووتەی هاوەڵان لەسەر قورئانی پیرۆزو قورئان خوێن :
مەبەست و بەروبوومی قورئان خوێندن............................ ٢١
تێگەیشتنگەلێكی بنچینانە بۆ ئەو كەسەی دەیەوێت كاریگەر بێت بە قورئان.. ٢٦
چەند هەنگاوێك بۆ كاریگەر بوون بە قورئان.......................... ٢٩
چەند ئادابێك بۆ كاریگەر بوون بە قورئان.......................... ٣١
یەكەم : چەند ئادابێك كە پەیوەستن بە ناخی مرۆڤەوە(دڵ) .
دووەم: ئەو ئادابانەی كە ئاشكران.
دیاردەكانی كاریگەری قورئان لەسەر خەڵكی.......................... ٣٨
یەكەم: كاریگەری قورئانی پیرۆز لەسەر دوژمنەكانی :
دووەم: دیاردەكانی كاریگەری قورئانی پیرۆز لەسەر خۆشەویستانی خوا

چەند نمونەیەك لە کاریگەری قورئان لەسەر سەلەفی صالّح.......... ٤٥
چەند سوودێکی بەنرخ و چەند ئامۆژگاریەکی بە پێز ٤٦
چەند یاسایەکی بنچینەیی بۆ لەبەر کردنی قورئان ٥٦
چەند هۆکارو ڕێگایەك بۆ لەبەر کردنی قورئانی پیرۆز.............. ٦٥
ئەو شتانەی دەبنە ڕێگر لەبەردەم قورئان لەبەر کردن................ ٦٨
لەبیر چوونەوەی قورئان و چارەسەرکردنی.............................. ٦٩
ئەو خواردەمەنی یانەی کە یارمەتی دەرن بۆ قورئان لەبەر کردن..... ٧٠
لە دەرفەتی تەمەن ٧٤
سەرچاوەکان ٧٦
ناوەڕۆك.. ٧٧

==================================

لە دوعای خێر بێ بەشمان مەکەن

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته